

Що ми мусимо захищати?

За дорученням Народного комітету захисту України, Спілки офіцерів України, Координаційної ради з питань захисту української мови при КМО товариства “Меморіал” ім. В. Стуса і ще *сімдесяти (!)* громадських організацій три відомі професори Національного університету “Кієво-Могилянська академія” Лариса Масенко, Володимир Панченко та Володимир Василенко персонально звернулися з листом до майже сотні нардепів із числа перекинчиків. У ньому, зокрема, вони пишуть:

“Звертаємо Вашу увагу, що законопроект Колесніченка—Ківалова зазнав нищівної критики як такий, що суперечить Конституції України, порушує Бюджетний кодекс України і спрямований на знищення української мови, у висновках органів державної влади та її підрозділів: Головного науково-експертного управління Верховної Ради України (23.05.2012 р.), парламентських Комітетів — із питань культури й духовності (23.09.2011 р.), із питань бюджету (03.11.2011 р.), Міністерства фінансів України (09.09.2011 р.), Міністерства юстиції України (27.09.2011 р.). Не підтримали цей законопроект і профільні установи НАН України: Інститут мовознавства (16.09.2011 р.), Інститут української мови (22.09.2011 р.), Інститут політичних та етнонаціональних досліджень (22.09.2011 р.), Інститут держави й права (05.09.2011 р.), Український мовно-інформаційний фонд (09.09.2011 р.), а також Академія наук Вищої школи (16.09.2011 р.) та Інститут філології Київського національного університету ім. Тараса Шевченка (вересень 2011 р.).

У висновках Венеціанської комісії зазначено, що законопроект не в змозі забезпечити належний баланс між розвитком і використанням державної мови як об’єднуючого чинника в житті суспільства та розвитком і захистом мов меншин (02.12.2011 р.).

Наголошуємо, що законопроект Колесніченка—Ківалова українську державність, оскільки веде до розколу країни та протистоянь усередині українського суспільства. Не викликає сумніву, що все це — частина кремлівського мегапроєкту, мета якого — стерти Україну з політичної карти світу.

Апелюючи до почуття Вашої моральної і політичної відповідальності, закликаємо голосувати проти законопроекту. У разі ж, якщо Ви проголосуете за цей неконституційний документ, ми розгорнемо кампанію серед виборців, аби роз’яснити їм Вашу антиукраїнську й антидержавницьку позицію і назавжди зачинити перед Вами двері до Верховної Ради України.

Ви повинні усвідомити: якщо станете на шлях відступництва, то залишитесь в історії України як запродавець і зрадник!”

Але не будьмо наївними: ті, хто голосували за хазайську волю (не волю народу, серед якого вони опинилися!), не розпоряджаються ні собою, ні тим паче своїм голосом. Та й, зрештою, той, для кого зрада — засіб існування, не зупиниться ні перед чим. Можна (і треба!) очільникам нашої влади нагадувати, як це роблять від імені своїх організацій ОУН, ВОВ, КУН харків’яни М. Зубков, П. Гончаров, Н. Виноградська-Якимчук, що сторіччями Російська і царська, і більшовицька імперія знищувала душу українського народу — його мову. І ось маємо черговий агресивний наступ “русака міра”, представниками якого є депутати, що запопадливо колінують перед східним сусідом.

Закінчення на стор. 2

Не корімося — наша мова перемаже!

3 липня 2012 року на вечірньому засіданні Верховної Ради регіонали, комуністи і литвинівці ухвалили в цілому закон про засади державної мовної політики (законопроект 9073 С. Ківалова—В. Колесніченка).

Відбувалося це так. Головував на засіданні перший віце-спікер Адам Мартинюк. У напівпорожній залі зареєструвалося (більшість — віртуально) 364 народні депутати. Лідер фракції Партії регіонів Олександр Єфремов зажадав включення мовного законопроекту до порядку денного, посплавшись і на фракцію КПУ. В залі розпочалася бійка. Пропозицію підтримали 219 депутатів, отже, голосування провалилося. Згідно з регламентом, Адам Мартинюк мав повідомити, що пропозицію не прийнято. Натомість він знову ставить на голосування питання щодо розгляду цього законопроекту і отримує 241 голос “за”. Не вдаючись до пояснень, віце-спікер оголошує третю пропозицію: проголосувати законопроект у редакції першого читання, не називаючи ані його назви, ані номера реєстрації. Оголошує, що 248 народних депутатів проголосували “за”.

Стенограма зафіксувала всі порушення парламентського регламенту, бо, як свідчить депутат від НУНС Іван Стойко: “Перше голосування Мартинюка стосувалося позачергового включення в порядок денний мовного закону. Це голосування провалилося. Після цього він поставив питання про повернення до розгляду про включення в порядок денний, а третє голосування — про саме включення в порядок денний, а тепер намагаються підрихтувати стенограму, щоб третє голосування вважалося за сам мовний законопроект”.

Що ж, для цієї братії, яка взялася “рихтувати” Україну і українців, усе можливе. Після Харківських угод, після бандитських хитрощів, із якими було ухвалено низку інших законів, що понижують рівень життя українців, 248 фарисеїв і фальсифікаторів продали душу. Наші українські душі, бо власних у них нема. Дав-

но запродали, разом із будь-якою гідністю. Оцініть міру нахабства і підлості, яку продемонстрував так званий народний обранець Михайло Чететов, що одразу після голосування заявив журналістам: “Оцените красоту игры. Мы их развели, как котят. Я не знаю, что они будут делать на выборах”. Очевидно, Чететов добре знає, що вони будуть робити на виборах разом із комуністами: фальсифікувати результати всенародного голосування. Так само знає подальші дії Партії регіонів В. Колесніченка, який упевнено говорить про те, що офіційна двомовність буде легалізована в Основному Законі у рамках роботи Конституційної асамблеї.

Сліпі й глухі до голосів української громадянськості, до України і її законів, вправні наперсточники посилаються на ООН, Європарламент й Раду Європи, але не називають Росію, на угоду якій і затіяна ця діяльська гра з автохтонним народом України. Дурячи людей обіцянками про “дешевий газ і економічне благоденствие”, нинішня влада, порушивши державні закони, засягає на саме існування незалежної України. Якщо ми дозволимо Віктору Януковичу, Володимирі Литвину, Миколі Азарову нав’язати цей протиправний закон українцям, то чекаймо територіального поділу нашої Батьківщини, встановлення комуняцько-бандитського режиму, який продасть українські землі, надра, погодиться на всі російські намагання відновити російську імперію у найгіршому варіанті “словянських союзів”, “русских миров”. Вони вже тепер обіцяють нам “нову країну”, вперто гублячи букву в її назві. “Країна” для них потрібна для пограбунку й множення капіталів. Нам, українцям, громадянам незалежної держави, потрібна Україна. В якій житиме український народ і лунатиме українська мова.

3 липня 2012 року українська мова стала нашою останньою лінією оборони. Наша мова — наша зброя. Її міць і сила не залежать від злоби і потуги україноненависників, від слабкості й амбіцій політиків різних мастей, які йграють на мінному полі рідної мови народу.

“Ти знаєш, що ти людина?” — запитував крізь п’янку комуняцької радянщини кожного зі співвітчизників Василь Симоненко, ніби передчуваючи, що навіть не однофамілець, а просто збіг голосних і приголосних — Петро Симоненко, читай: Адам Мартинюк—Ківалов—Колесніченка—Чететов—Янукович та інші засягнуть на суть української ідентичності — мову. І, якщо їхня воля, — не “мова твоя єдина” пануватиме, а мова окупанта ганьбитиме Україну в третьому тисячолітті, як привид темних сторіч, слідом за царями й царятами, валуєвськими й емськими заборонами й указами. Та де вони, гниль і прах, де їхні прокляті могили, де їхні нащадки? Розточились і стали порохом. Розверзнуться “хлябі небесні” й над нинішніми гвалтівниками української душі.

Не відступаймо. Не біймося. Не корімося — наша мова перемаже. І ми перемажемо. Вірмо в це разом — мільйонно, говорімо про це мільйонноуто. Мова — наші барикади і наші знамена!

Нині, 3 липня 2012 року, прозвучала сурма судного часу для режиму Януковича і його опричників.

Я не вірю, що цей президент накладе своє вето на фарисейський закон, бо він не є гарантом Конституції за своєю людською суттю. Я не вірю, що серед тих, хто його оточує, знайдуться люди, здатні на жорстке протистояння.

Але я знаю, що українці не дозволять наступити на власне серце. Нації німці не живуть. Інакше історія стирає їх зі своїх скрижалей, а Бог викреслює з книги життя.

Будьмо, українці!

Любов ГОЛОТА

Р. С. Коли 248 запродавців фальсифікували ухвалення мовного закону, це число тижневика вже було підписано до друку. Переглянувши шпальти, я залишила все так, як Ви й прочитаєте. Ми не відступимо від нашої позиції. Ми станемо сильнішими — разом із Вами.

Закінчення.
Початок на стор. 1

Що ми мусимо захищати?

“За потурання антиукраїнської влади царина вживання української мови звужується щодня, щогодини всюди: в освіті, науці, культурі, виробництві, війську, спорті тощо. Вражає прогресуюча безграмотність політиків усіх рівнів, ЗМІ, реклами, банків і навіть державного документообігу. Українцям і досі не повернуто українського правопису, а накинута більшовиками правила доби Постишева—Кагановича цілеспрямовано розхитують і маргіналізують природні національні мовні норми.

У першій столиці колаборантного уряду, першого концтабору й Голодомору наперсточники від панівної партії влади всуціль зачистили український простір, відібравши приміщення єдиного на Лівобережжі Українського культурного центру, громадських товариств “Спадщина”, “Просвіта”, Конгресу української інтелігенції, “Поступ”, Спілки української молоді й інших.

У переддень свята Конституції України, ст. 10 якої гарантує, що Державною мовою в Україні є українська мова, пролунали зухвалі заяви ініціаторів мововбивства про наміри ще до вакацій ухвалити закон. Злочинні наміри “слуг народу” проти нації спонукали нас до цього звернення. Ми рішуче застерігаємо чинну владу й народних депутатів утриматися від імовірних катастрофічних наслідків, що можуть трапитися із ухваленням цього антиукраїнського закону — він спричинить розкол країни”.

Харків’яни наводять, здавалося б, неспростовний і більш ніж переконливий аргумент на захист єдиної державної мови з багатовікового досвіду життя країн, де мова — цементуючий стрижень різномілітних США, Великої Британії, Франції. Утім і Росія, дарма що має у своєму складі понад сотню іншомовних націй і народів, давно ухвалила “Федеральний закон Російської Федерації от 01.06.2005 № 53-ФЗ О государственном языке Российской Федерации”.

Повдінні стандарти Москви у ставленні до України Партия регіонів укупі з комуністами мавпують один до одного. Але правда, реальність іде в розріз із їхніми цинічно-лукавими заявами. **Про це вкотре засвідчив круглий стіл “Українська мова на Донеччині: сучасний стан і перспективи”, проведений напередодні Дня Конституції України українською громадськістю Донеччини.**

Виголошені на круглому столі виступи, в яких проаналізовано сучасний проблемний стан з українською мовою у сфері освіти, культури, ЗМІ, реклами, засвідчують, що в Донецькій області на 21-му році незалежності України обмежується використання української мови як державної. Донецька влада навіть розгорнула ліквідацію відроджених українськомовних шкіл (школа № 111 м. Донецька, школи №№ 3, 27, 100 м. Макіївки). Батьки змушені відстоювати право своїх дітей на навчання державною мовою в державі Україна в судах! Вищі навчальні заклади, технікуми, ПТУ працюють і досі переважно російською мовою, хоча в школах області 48,4 % школярів навчаються українською, а права продовжити своє навчання у ВНЗ, технікумах чи ПТУ державною мовою позбавлені.

У резолюції круглого столу

знаначається, що “із 1058 загальноосвітніх шкіл області тільки 402 — з українською мовою навчання, 478 — двомовні та 178 повністю працюють російською мовою. Найгірша ситуація в Донецьку, де українськомовних шкіл тільки 18, з російською мовою навчання 70; двомовних — 63. Причому доля українськомовної школи № 111 залежить від Вишого Адміністративного Суду України, куди подала касацію російськомовна Донецька міська рада. Навіть не в усіх містах Донеччини відкрито українські школи, а отже, й досі не забезпечується право українців, яких в області 56,9 %, на навчання рідною мовою.

Мешканці Донецької області не мають змоги читати українською мовою газети і журнали, в понад 2000 кіосків “Союздруку” та тисячах приватних їх не продають. Позбавлені навіть права купити газету уряду “Урядовий кур’єр” та газету Верховної Ради України “Голос України” хоча б російською мовою. Донеччан ізолювали від решти України! Із 1240 друкованих видань в області тільки 4 українські, з них лише одна обласна газета “Донеччина”. Газети облради та облдержадміністрації та рад інших рівнів виходять російською мовою, а це порушення Конституції України. Публічні виступи державних службовців, реклама, оголошення, вивіски, оформлення банківських документів тощо здійснюються винятково російською мовою. Назви вулиць і площ оформлено російською мовою. Тільки до Євро—2012 на перехрестях вулиць з’явилися покажчики двома мовами — українською і англійською, а таблички на будинках винятково російською. Вулиці й площі носять імена комуністичних діячів.

В обласній раді, міських, районних і сільських радах депутати, в Донецькій обласній та районних державних адміністраціях, у судах, міліції, прокуратурі керівництво послуговуються не державною українською мовою, а винятково російською. Керівники влади в Україні й на Донеччині різних рівнів розповсюджують неправду про 20 млн росіян в Україні (з інтерв’ю прем’єр-мі-

ністра України Миколи Азарова), вигадують неіснуючі терміни “російська мова загальнонавчання на території м. Донецька” (з відповіді Донецького міського голови), “русскоязычное население”, влада фальсифікує дату заснування Донецька, щоб виправдати використання виключно російської мови як єдиної на Донеччині всупереч Конституції України. Насправді датою заснування Донецька (козацької, українськомовної Олександрівки) є 1779 рік”.

Учасники наводять і цікаві статистичні дані перепису “неукраїнськості” Донеччини впродовж майже століття:

- 1926 р.: українців — 61,61 %, росіян — 24,67 %, **(українців і росіян разом — 86,28 %, національних меншин — 13,72 %);**
- 1959 р.: українців — 55,6 % 9, росіян — 37,6 % **(українців і росіян разом 93,2 %, національних меншин — 7,8 %);**
- 2001 р.: українців 56,9 %, росіян — 38,2 % **(українців та росіян разом — 95,1 %, національних меншин — 4,9 %).**

Унаслідок політики “єдиної і неделимої” кількість українців і національних меншин на Донеччині зменшувалася, а росіян — збільшувалася. “Таке примусове зросійщення в СССР називалося злиттям націй, — пишуть учасники круглого столу. — Паралельно з винищенням українців на Донеччині знищувалася українська мова в усіх сферах суспільного життя, бо, як відомо, нації самі по собі не вмирають — у них просто відбирають мову.

Ось як, наприклад, знищувалося навчання українською мовою на Донеччині: якщо в 1932—1933 н. р. 79 % школярів Донеччини навчалися українською мовою, то 1945—1946 навчального року кількість українських шкіл уже становила 66 %.

У шахтарській столиці — Донецьку — на переломі 1960—1970 рр. закрили останню школу з українською мовою навчання та дитячий садочок.

Не зупинила цей процес і перебудова — школи з українською мовою навчання продовжували примусово переводити на російську.

Ось так злочинно, безкарно

асимілювали українське населення і національні меншини на Донеччині.

Процес русифікації і дикого придушення прав і свобод українців на Донеччині припинився тільки з ухваленням Закону УРСР “Про мови в УРСР” 1989 року.

На цей час із 1217 шкіл Донеччини з українською мовою навчання залишилось тільки 105 або 8,7 %. Це були сільські малокомплектні школи, в яких навчалося загалом 2,3 % учнів.

Крім того, більше половини школярів Донеччини було звільнено від вивчення української мови “за бажанням батьків”!

Ось так примусово з’явилося русскоязычное населення у нас у козацькій українськомовній Донеччині.

На виконання Закону УРСР “Про мови в УРСР” 1990 року було ухвалено Державну програму розвитку української та інших мов до 2000 року... *Однак ця програма в області була практично провалена антиукраїнською владою Донеччини: тільки 14,0 % учнів області навчалися українською мовою замість передбачених 51 % 2000 року, зокрема в Донецьку цей відсоток становив 7,6 замість 50 %.*

Провалили виконання Програми саме органи державної влади і місцевого самоврядування. Замість створення належних умов для відродження і розвитку на Донеччині української мови як державної, її здійснення саботується, триває активна русифікаторська політика: майже всі рай-, міськради ухвалюють на своїх сесіях антиконституційні рішення про державність на своїх територіях російської мови...

Учасники круглого столу вважають, що українці в південно-східних областях України, по суті, опинилися в резервації чи в гетто, як індіанці США.

Учасники круглого столу дійшли висновку: на Донеччині органи влади нахабно і брутально порушують ст. 10 Конституції України та чинне мовне законодавство. Єдиною мовою всі роки незалежності тут фактично була і залишається російська мова, а не українська. І захищати сьогодні треба не російську, а навпаки — українську. Як і конституційний

лад, і незалежність України.

Утиски української мови, намагання ввести російську як другу державну в Україні, що стане кроком до втрати нашої державності, непокоять не лише нашу діаспору, а й ширшу світову громадськість. “Слово Просвіти” вже друкувало частину таких листів і звернень. Ось відкритий лист студентів, аспірантів і науково-дидактичних працівників (загалом понад 200 підписів) з Ягеллонського університету в Кракові до президента України.

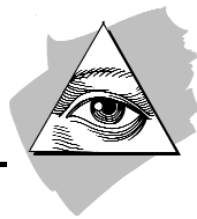
“Останніми роками, — пишуть вони, — під час наших частих поїздок в Україну ми переконаємося, що ситуація з українською мовою раз у раз погіршується, особливо в публічних установах і в суспільній комунікації. Із прикриттю спостерігаємо дедалі сильніше домінування російської мови також у більшості університетських середовищ. Відомо, що мовна ситуація в Україні — це результат історичних обставин, зокрема того, що після Переяславської Ради 1654 року протягом сторіч українська мова не мала натуральних умов для розвитку, більше того, була дискримінована і заборонена горезвісними циркуляром Валуєва й Емським указом царської Росії, який діяв у 1876—1905 роках. У тих часах у губерніях Російської імперії, зокрема й в Україні, царська адміністрація закликала, щоб “в училищах стараться вести преподавание на русском языке... Ничто так не соединяет побежденные народы с победителями, как язык”. Такі є між іншими джерела двомовності в Україні”.

А далі розповідь про враження молодих поляків від неодноразових подорожей Україною і описи нашої дикої дійсності, до якої переважна більшість наших співгромадян звикла і збайдужіла: брак преси і книг українською мовою, російськомовна естрада, радіо, телебачення, кіно тощо. “Спроби розмовляти українською в ресторанах, магазинах й установах більшості міст України викликають здивування навколишніх, — свідчать вони. — Така ситуація видається не просто дивною, а й не має аналогів у світі. Тим більше незрозуміло, коли українські депутати, політики й державні службовці у більшості не розмовляють державною мовою ні у себе на Батьківщині, ні під час закордонних делегацій...”

Для нас, громадян Європейського Союзу, до якого, віримо, увійде й Україна, очевидним є факт, що у всіх державах їхні державні мови є офіційними, а створення умов для їхнього розвитку стає одним із обов’язків влади. Ми віримо, що Україна не буде винятком і збереже свою державну мову та не піде шляхом Білорусі.

Звертаємося до Вас, пане президенте, з надією, що і Ви, і українські політики, освітні діячі та вчені України зроблять усе можливе, щоб не була загроженою, а розвивалася чудова українська мова, творена у важких часах поколіннями українців, гідних генія Тараса Шевченка, Лесі Українки, Василя Стуса, Ліни Костенко та інших”.

Огляд підготував
Микола ЦИМБАЛЮК
Фото автора

Олег ГРИНІВ,
професор,
доктор філософських наук,
м. Львів

«Український вибор»: Україна не для українців?

Отак повертається до активної політики Віктор Медведчук. Якщо хтось не пам'ятає, то нагадаю: це той самий Віктор Володимирович, що за президентства Леоніда Кучми очолював Адміністрацію Президента і тодішню “партію влади”, що називалася Соціал-демократичною партією України (об'єднаною). До речі, серед її керівників був і перший Президент України Леонід Кравчук, який нині став керівником Конституційної асамблеї, органу, що має розробити нову Конституцію чи дещо підрихтувати її певні положення на догоду бандоолігархічному режиму. Та це вже інше питання.

Не знаю, чи з'явився “адвокат” Василя Стуса в інших регіонах держави, але до Львова він (завдяки агіткам) в’їжджає на білому коні! Минулого місяця з’явився на обласному телеекрані в передачі компанії “ZIK”. Принагідно зазначу, що за цією аббревіатурою приховується “Західна інформаційна компанія”, журналісти якої своєрідно втілюють засади мовної політики в державі.

Перед львівським телеглядачем колишній кучмівець постав у новому образі. Як засновник “Українського вибору”. Гість розповів, що його політична сила (не СДПУ(о), а зініційований “Український вибір”) участі в парламентських виборах брати не буде. Бо, виявляється, має вищу, шляхетнішу мету: турботу про знедолений трудящий люд. Дивись, слухаєш — і закрадається питання: чи добродичень Медведчук не дозволить доморошеним божкам відпочивати на його дачі, що на благодатному острові Кіпр? До речі, про таке журналіст не запитував вишколеного кумівського функціонера, хоч іншого кусав би, щоб викрити нещирість відповідей. Залишимо цей

З’явився новий проект порятунку України. Скільки їх було за останні двадцять років! Згадаймо проект “Сильная Украина”, що насправді, як тепер знаємо, не був чимось самостійним, бо його автор став віце-прем’єр-міністром і завів свою партію до Партії регіонів. Так було засвічено партійну козирну карту. А ще були “Великая...”, потім — “Процветающая Украина” та інші проекти з того самого городу. Проект “Український вибор” особливий: його автор, нині забутий, один із кумівської команди...

вих скриньках мешканців цього району з’явилися агітки з закликами підтримати відомий антиконституційний законопроект Колесніченка—Ківалова.

Напевно, українофобам не дає спокою, що в столиці короля Данила не дійшло до міжнаціональних і міжетнічних чвар, а вони, вороги українства, хочуть створити зі Львова якусь “бандеровское” страшило для етнічних росіян в інших регіонах України. Як місто традиційної західної культури, Львів уже давно звик до толерантності у міжнаціональних і міжетнічних відносинах. Тут ніколи не було єврейських погромів, як в інших регіонах України, вихідці з яких нав’язують свої засади мовної політики для держави. Навіть в Українській Галицькій Армії за свободу України воював єврейський курінь.

Мешканці Львова сприймають українську мову як державну. Діти росіян, які поселилися в місті після Другої світової війни, знають нашу державну мову, нерідко бажують навчатися в українськомовних школах, хоч у місті працюють школи з російською мовою навчання. Не знає Львів українофобських проявів із боку поляків, які також мають свої школи. Послухайте єврея чи вірменина, для яких місто Лева стало рідним, і не повірите, що вони зуміли так досконало вив-

чити українську мову! Чи не приклад для інших регіонів? Якби нинішнє державне керівництво ставило перед собою завдання домогтися толерантності в міжнаціональних і міжетнічних відносинах, то як модель могло б використати історичний досвід міста Львова.

Та ба! Нинішні владці розуміють, що найлегше панувати в середовищі, де громадяни розсварені. Отож перед кожними виборами, парламентськими і президентськими, розмахують “мовною картою”. Саме на це спрямований проект Колесніченка—Ківалова! Стара політика: ще в Давньому Римі спекулювали на гаслі “Поділяй і пануй!” Отож агітки Медведчука у поштових скриньках львів’ян ґрунтуються на злочинно-підступному принципі розсварювання. Інакше не пояснити, для чого в цих закликах написано: “Почему наше двуязычие нам вменяют как недостаток? Это наше преимущество, которое мы должны сохранить и развивать”. Зізнаюся, не второпаю, як можна розвивати “двуязычие”? Мабуть, доктор юридичних наук Медведчук ліпше знає проблеми лінгвістичного розвитку.

До речі, не просто збагнути таке закінчення агітки: “Это единственный способ защитить свой выбор!”. Якщо зіставити дві цитати з агітки, то неодмінно мусимо дій-

ти висновку, що всі біди в Україні — у державному статусі української мови, яка, бачте, заважає правильному “Українському вибору”!

Запущений проект медведчуківського “движения” має багато запитань і недомовок. Наприклад, що означає заклики бережливо ставитися до всього, що у нас було та є? Вибачте, може, берегтимемо Валуєвський циркуляр і Емський указ проти української мови? А може, Медведчук закликає українців повернутися в лоно Російської імперії, “пока все окончательно не развалилось”, цебто доки Україна ще не повністю унезалежилася від Москви через нав’язані нашим керівникам кабальні умови, зокрема з газом?

Деякі заклики Медведчука відверто цинічні. Наприклад: “Все эти годы нас вводят в заблуждение идеями евроинтеграции, а в результате — народная собственность принадлежит несколько десяткам человек...”. Виявляється, основна причина жалюгідного становища нашої людності в тому, що керівництво України як європейської держави орієнтувалося на євроінтеграцію. Ось чому “несколько десятков человек” (а серед них і Медведчук) обікрали народ, заволодівши його вільністю! Одне слово, логіка зведена до абсурду.

Хіба не він сам втілював такий курс за президентства Л. Кучми? Та це вже питання другорядні! Головне в іншому: що протиставити євроінтеграції? Як уже зазначалося, “Український вибор” оголошує Київ “центром економічної і культурної інтеграції”, але насправді євроінтеграції може бути протиставлена лише євразійська інтеграція під зверхністю Москви. Ось що приховує така **недомовка!**

Чи не має “Український вибор” на меті ліквідувати Україну як незалежну державу, “пока все окончательно не развалилось”? Зіставлення різних недомовок не залишає сумнівів. У них — суть і мета “Українського вибору”.

Василь НЕПИЙВОДА,
м. Коломия

Читаючи Основний Закон Тільки факти

Згідно зі ст. 37 Конституції України і ст. 5 Закону України “Про політичні партії в Україні”, на території міста, району, області, держави потрібно заборонити діяльність Партії регіонів, Комуністичної партії України, Народної партії за:

1) розтопання Конституції України, ігнорування законів на шкоду суспільству, державі;

2) антиконституційний переворот у державі 2010 року (незаконне створення парламентської коаліції “Стабільність і реформи”, що суперечить ст. 83 Конституції України від 08.12.2004 р., рішення Конституційного Суду від 17.09.2008 р. та волевиявленню народу на парламентських виборах 2007 року, порушення ст. 5 Конституції України);

3) знищення парламентаризму (проведення пленарних засідань без наявності кворуму, голосування депутатів чужими картками, що є порушенням ст. 84 Конституції України, порушенням Регламенту Верховної Ради при обговоренні та ухваленні законів);

4) призначення нелегітимного уряду М. Азарова, низка членів якого не володіють державною мовою (як і сам прем’єр-міністр), бо не вважають Україну своєю Батьківщиною, а є її тимчасовими мешканцями, космополітами, зайдями, що є порушенням ст. 15 Закону УРСР “Про мови в УРСР” (діючого);

5) узурпацію всіх гілок влади, у т. ч. судової, правоохоронних органів, профспілок, утисків ЗМІ тощо;

6) знищення опозиції шляхом шантажу, погроз, арештів, переслідувань, утисків, що є порушенням ст. 34 Конституції України, організацію побищ у Верховній Раді депутатів-опозиціонерів без будь-яких правових наслідків;

7) згортання демократичних принципів розвитку держави, встановлення тоталітарно-диктаторського режиму управління нею, без будь-яких прав, свобод і гарантій безпеки громадян, при наявності арештів мирних мітингувальників, що є порушенням ст. 21 і ст. 39 Конституції України. У Європейському суді з прав людини перебуває понад 10 тис. заяв українців на захист своїх конституційних прав і несправедливих рішень судів;

8) розкол суспільства, розпалювання міжнаціональної (на ґрунті мови!) і релігійної ворожнечі (утиску УПЦ КП), що є загрозою збереження Суверенної, Соборної України;

9) масові вбивства (методом катувань) невинних людей у міліції;

10) невизнання Голодомору 1932—33 рр. геноцидом українського народу (що аморально й протиправно згідно з законом “Про голодомор 1932—1933 рр. в Україні”) та С. Бандери, Р. Шухевича Героями України, за пропаганду лєнінсько-сталінської ворожої ідеології;

11) антидержавні, антиконституційні зрадливі “харківські” угоди, щодо продовження дислокації ЧФРФ у Севастополі до 2042 року (це порушення ст. 17 Конституції України);

12) систематичне приниження національної гідності корінної нації, за згортання функціонування державної мови в усіх сферах суспільного життя (що суперечить ст. 10 Конституції України і рішення Конституційного Суду від 14.12.1999 р.), утиски національної культури, освіти;

13) зuboжіння простого народу та збільшення кількості мільйонерів і мільярдєрів в Україні, неефективне використання кредитів МВФ (в інтересах олігархів, а не економіки держави);

14) масове розкрадання державного майна, бюджету (нецільове його використання), процвітання корупції, беззаконня, свавілля, хаос у державі в інтересах мафії;

15) ігнорування рішень (звернень) Європарламенту щодо недопущення згортання демократії в Україні та руху до тоталітарного режиму, про незалежність судової гілки влади та винесення справедливих рішень;

16) підірв іміджу України на міжнародній арені, її ізоляції від країн Євросоюзу;

17) Партія регіонів незаконно утримує (захопила) владу у Києві і

областях, при цьому систематично порушує ст. 50 Закону “Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів”.

Вищезазвані політичні сили чинять і чинитимуть основний супротив щодо побудови демократичної, правової, процвітаючої, могутньої, незалежної України з європейськими стандартами життя населення. У них ностальгія за СРСР! Україну використовують як джерело для особистого збагачення. Ці партії — злочинна пухлина на тілі України і не мають морального права балотуватися і брати участь у парламентських виборах 2012 р. Очевидно, що діалог із лідерами цих партій вичерпано.

Венеціанська комісія підтвердила, що після проведення так званих конституційних реформ (зокрема надання В. Януковичу додаткових повноважень (повернення до старої Конституції), які виборці на президентських виборах 2010 року йому не делегували) влада В. Януковича перестала бути легітимною.

Україна посідає одне з останніх місць у Європі за рівнем добробуту населення, тривалістю життя, за рівнем охорони здоров’я, освіти, умовами праці, зайнятості населення, станом екології, а також за свободою слова, правами людини, масштабами ко-

рупції, зверненнями у Європейський суд із прав людини (тут є одним із лідєрів) тощо.

49 % із опитаних віком до 30 років хочуть виїхати з України на постійне місце проживання, бо не хочуть жити у бандитській, жєб-рацькій державі. Це основний вивок для діючої влади.

В Україні суди перетворились на закриті акціонерні комерційно-юридичні товариства без будь-якої відповідальності. Виносять рішення, ухвали не на основі законів, а згідно з преїскурантом або вказівкою ПР (порушення ст. 129 Конституції України) за заступництва прокуратури. Тому справедливі судові рішення не можна очікувати. Це підтверджують Європейські інституції.

У демократичних країнах, при підтвердженні хоч одного наведеного вище факту, люди організували б страйки і добились відставки винних осіб. А нам, українцям, плюють в обличчя, а ми кажемо, що дощ іде. У такому ставленні до себе самі винні. Де лідєри нації?!

Сьогоднішня об’єднана опозиція, на жаль, недієздатна (як і місцеві ради), тому втрачати свій рейтинг! Досить займатися демагогією і обіцянками. Ми, виборці, мусимо оцінювати кожного партійця, партію за конкретними діями і результатами, в інтересах суспільства і держави. І не продавати життя, а мати власну громадянську позицію, честь і гідність, бути патріотами України. Тільки так можемо побороти зло. В єдності сила! Досить чубитись і ділити булаву. Вороги не сплять.

«Українізація,.. расказапывание.. очень полезно»

Любомир ПИРИГ, академік НАМН, член-кореспондент НАН України, заслужений діяч, лауреат Державної премії в галузі науки і техніки, депутат Верховної Ради України I скликання, почесний президент Всеукраїнського лікарського товариства, президент Світової федерації українських лікарських товариств

Із відродженням Української Держави започатковано відродження української мови, культури як чинників консолідації нації, її духовності. На жаль, наші владні державно-політичні інституції, їхні очільники чи не усвідомили, чи не хочуть усвідомити, чи забувають (дедалі більше!), що “...політика, що ігнорує культуру, є вкрай нетривкою спорудою, яку звалить перший більш-менш сильний вітер, бо вона не буде вкоріненою у духовний ґрунт народу” (О. Муратов, 2001). Події останнього року, аналогічні подіям кількарічної давнини, показали, що влада не лише ігнорує, забуває про державотворчу роль національної мови, культури, а й сприяє її пригніченню, приниженню. Заявлена оцінка ситуації 2004 року І. Лосевим (“Сучасність”, 2004, № 7—8) в статті “Українці — внутрішня діаспора?” ще актуальніша 2012-го: “На відміну від справжньої української діаспори (зовнішньої), що ще може розраховувати (своєодні не може. — Авт.) на сяку-таку увагу з боку офіційного Києва, діаспора внутрішня є абсолютно державними органами забутою і приреченою на денационалізацію, російщення, втрату духовних зв'язків з власною нацією”. Чи не кинути тут клич до “расказапывания”?

Проблема набула широкого громадського розголосу, резонансу у зв'язку зі спекулятивним тлумаченням Європейської хартії регіональних мов або мов мен-

Так заявив у своєму листі до В. Леніна заступник голови РНК УРСР Артем (Ф. Сергеев) 12.06.1920 року. Щоб поміняли свої нинішні погляди вірні комуністичним традиціям та ідеалам члени КПУ, які під червоними наметами охороняють пам'ятник на Бессарабці в Києві, процитую ще й їхнього вождя (“Проект тез ЦК РКП(б) про політику на Україні”, 1919): “...строжайшее соблюдение равенства украинского языка и культуры, обязательно изучать украинский язык для всех должностных лиц...” З якою метою це заявлялося і навіть протягом десятиріччя здійснювалося, зрозуміло — з метою заслужити довіру в українців, які зробили спробу державного унезалежнення. Мовне, культурне відродження 20-х років ХХ століття нарешті стало загрозою для цілісності московсько-советської імперії і в 30-х роках стало “розстріляним відродженням” у прямому розумінні, це тривало і впродовж наступних десятиліть.

шин, із брехливими заявами про пригнічення “рускоязычних”. І це тоді, коли тільки 3,9 % громадян України вважають для себе питання про статус російської мови важливим (“Україна молода”, 2012, № 90). Що державна влада України не надає підтримки міноритарних мов належної уваги (як і державній мові, до речі), показав президент Ради національних товариств України, голова Єврейської ради України Ілля Левітас (“Голос України”, 2012, № 115). При цьому він заявив, що “...оскільки за Конституцією державна мова у нас українська — так і має бути. Я українець єврейського походження...” Що спроби узаконити російську мову як другу державну, ухвалення проекту Ківалова—Колесніченка призведуть за нинішніх обставин до розвалу громадянства України, до занепаду української мови й домінування російської, довели автори численних публікацій.

Обставини на початок ХХІ століття такі, що відродження національної свідомості, гідності, рідномовності повинна сприяти держава. Гарантом існування української мови до ХХ ст. було село і тому “...наші батьки і діди були сильні у своїй народності мимоволі”, “самі собі того не усвідомлюючи, вони могли ще залишитися українцями”; “ми вже можемо бути сильні лише свідомістю своєї окремішності”. Так заявив ще у ХІХ ст. О. Потебня. На зламі ХХ—ХХІ століть полягає “...внятковість України в Європі в тому, що це постколоніальна країна. Не колишня окупована територія, а саме постколоніально-посттоталітарна країна. А на додачу — складова ідеократичної імперії, якою був Советський Союз. Саме ці чинники і наклали головний відбиток на розвиток України. І головний серед них — ідеократичний”. (С. Грабовський. “Українці: державна нація як мешканці культурного гетто?” “Сучасність”, 2004, № 7—8).

На жаль, 20 років незалежності зробило режим нашого

“культурного гетто” ще жорсткішим. Загальна суспільна атмосфера така, що в широкому вжитку, в побутовому спілкуванні заважають користуватися українською мовою небажання бути білою вороною, селяком. А ще інертність, звичка і головне — брак “своєї окремішності”, національно-мовної ідентичності.

У професійній діяльності у взаємодіюванні найширше використовується мова в галузях освіти і медицини. Про заходи в освітній сфері щодо української мови, історії нинішнього міністра “науки... і спорту” український загал знає.

Стан української мови у сфері медицини — це використання її в наукових, науково-популярних виданнях, підручниках, посібниках, лекційно-викладацькій практиці на дипломному, післядипломному етапах, у словниковій літературі, в діалогах лікаря і пацієнта. В останньому потрібне взаєморозуміння (і мовне, і змістовне), довіра до лікаря. Усе залежить від осіб, які очолюють роботу у відповідних галузях, від особистої позиції медика.

Протягом понад 50 років роботи на схід від р. Збруч, маючи різні наукові ступені і звання, обіймаючи різні посади, включаючи педагогічну, наукову діяльність, консультативні та виступи на семінарах, проведенні науково-практичних, наукових конференцій в усіх місцевостях України, тільки раз заявила мені хвора, щоби я розмовляв із нею російською мовою. Я задовольнив її прохання, хоч відчував, що вона мене розуміє. Російською мовою читав лекції лікарям тільки в Криму (насамперед прагнув, щоб засвоїли інформацію), але 2003 року там уже сприймали зміст лекцій і українською мовою.

Міністерство охорони здоров'я України приділило увагу українській мові у підпорядкованій галузі ще тоді, коли воно було Міністерством УРСР. Було прийнято Програму розвитку української мови та інших національних мов в установах та органах системи охорони здоров'я Укра-

їнської РСР на період до 2000 року (05.05.1991). Це був відгук на ухваленій 1989 р. Закон “Про мови в Українській РСР”, на Державну програму розвитку української мови та інших національних мов в Українській РСР до 2000 року (12.02.1991).

Хід виконання цієї Програми не контролювався, не оцінювався.

Кожні 4—5 років беру на себе обов'язок оцінювати використання української мови в наукових публікаціях (медичних журналах, збірниках матеріалів наукових медичних конференцій, з'їздів, симпозіумів). Публікації з Галичини, Буковини, Закарпаття, Волині з 90-х років ХХ століття — українські, у ХХІ столітті до них приєдналася Сумщина. 2009 року кількість публікацій медиків українською мовою порівняно з 2004 роком із Дніпропетровська, Запоріжжя, Луганська, Одеси збільшилася від 41,3 до 65,1 %, з Харкова — від 26,7 до 47,0 %, з Донецька — від 9,7 до 34,5 %. У 2004 р. не натрапив на жодну публікацію українською мовою кримських медиків, у 2009 р. їх виявилось 15,7 %. “Найбільш українськими” 2009 р. були медики Вінниці (86,8 %), Полтави (80,0 %) і Києва (74,5 %).

Що і як буде далі за умов, коли українська (державна!) мова не є престижною, не є обов'язковою (!) для державно-владних осіб, коли виникає загроза вибору мови батьками в школах для своїх дітей, не обов'язкового знання державної мови студентами вищих навчальних закладів. Шістнадцятий за роки незалежності міністр охорони здоров'я не міг висловлюватися державною мовою. Сімнадцятий міністр Р. В. Богатирьова (яка вдруге стала міністром), будучи депутатом Верховної Ради першого скликання, не могла розмовляти українською, довела, що засвоїти державну мову, висловлюватися, виступати нею, якщо бажаєш, відчуваєш обов'язок, можна бездоганно.

Цікавий погляд на зв'язок мови і здоров'я, життя людини пропонує наука біолінгвістика. Згід-

но з її настановами, мова присвоюється, надається не нації, а території. Авторка статті “Ламаючи мову, ламаємо й тіло” (“Ваше здоров'я”, 2006, № 24) Л. Черпакова, яка викладає наукові погляди на цей предмет, твердить: “Що більше людей розмовляє російською мовою в Україні, то вищий показник смертності. Нав'язування російської мови Україні — штучне. А за великим рахунком — шкідливе. Адже воно суперечить законам біолінгвістики...”

Ні з життєвого досвіду, ні з ЗМІ мені не відомі факти насильного нав'язування української мови. Більш відомі позови ентузіастів-патріотів, які вимагають законодавчо належної українськомовної реакції з боку службових осіб. Не знаю, чи коректно порівнювати, але в медицині часто вдаються до гострого хірургічного втручання з користю для пацієнта. То, може, і в мовній політиці за обставин, які склалися в Україні, з метою відродження історичної справедливості, консолідації громадськості, стабілізації державності слід іноді застосовувати й хірургічні методи.

У 60-х роках минулого століття мені як асистентові кафедри терапії Київського медичного інституту довелося керувати літньою медичною практикою студентів після четвертого курсу в м. Богуславі. Не забуваю свого враження — обурення, як одна з місцевих лікарів уперто розмовляла з тяжкохворою пацієнткою тільки російською мовою. Хвора, старенька й німічна, не могла її зрозуміти, перепитувала, а та — ні, тільки по-своєму. Ось чому медики повинні знати українську мову, послуговуватися нею, пропитувати її. Тому звертаюся до колег заголовками своїх давніх статей: “Лікарю, будь інтелігентом!” (1988), “Лікарю, будь громадянином!” (1991), “Лікарю, заговори українською!” (1993). Вживаючи лексику комуністичних лідерів, можна кинути клич: “Не допустимо “окацапывания!” Не будучи компетентним у галузі біолінгвістики, все одно використаю звернення Л. Черпакової: “Щоб почуватися здоровою людиною, запобігати хворобам, розмовляйте мовою території, українською мовою, співібрийте з рідною землею. І будете щасливі!”

А до нащадків жертв трагічного минулого і ще більше — до сповідників ідеології минулого слід повторити заклик одного з її творців і поборників: “Українізація, расказапывание очень полезно”.

● УСМІХНІТЬСЯ!

Євген ЦИМБАЛЮК, Рівненська обл.

У концертному житті Іона Суручану траплялися різні кумедні історії, але щоб артиста намагалися провчити за допомогою кулаків, такого ще не було.

Ось коротка передісторія. Перед гастролями по містах України було вирішено поповнити репертуар співака українським хітом, тому артист попросив допомоги у свого друга, народного артиста України Миколи Гнатюка. Разом

Мову знати корисно

Через популярну українську пісню “Ой смереко, чом ти так ростеш далеко” народний артист Молдови Іон Суручану в Рівному ледь не отримав “прочухана” від чоловіка, якому вельми не сподобалося, що його дружину співак порівняв із хвойним деревом.

вони обрали пісню “Смерека”. Суручану вивчив “Смереку” назубок, але, на жаль, не розумів смислу українських слів. Співак вважав, що смерека — це жіноче ім'я, а не назва дерева.

...І ось концерт у Рівному. Побачивши в залі гарну жінку, яка

трепетно реагувала на виступ зарубіжного гостя, Іон саме їй вирішив присвятити українську “Смереку”, при кожному слові “Смерека” вказуючи на неї. Оплески за пісню переадресовує спантелечений і задоволений глядачці. Вони,

мовляв, для тебе, україночку на ім'я Смерека...

Все вийшло цікаво й артистично. А ще цікавіше було після концерту, коли Суручану на сцені роздавав автографи для шанувальників. З-поміж інших до нього підходить та сама білявка з кремезним чолов'ягою, який заявив, що співак образив його дружину, назвавши її деревом.

Пізніше молдаванину пояснили, що смерека — не жіноче ім'я, а дерево.

На щастя, все обійшлося. Іон Суручану пообіцяв не тільки ретельно завчати іноземні тексти, а й розуміти їхній зміст.

Смертоносний підручник. Випадковість чи втілення в життя чиєїсь хворобливої уяви?

Валентина СЕМЕНЯК-ШТАНГЕЙ, член Національної спілки журналістів України, Національної спілки письменників України, м. Тернопіль

“Ніж хірурга увійшов у її лоно і відступив, залишаючи по собі на її животі свіжий нерівний рубець...” (Джеймс Джойс “Джакомо Джойс”).

“Трупи євреїв гниють довкола мене в плісняві їхнього святого поля. Це могила її народу. Цей звідник Мейсель привів мене сюди. Він он за тими деревами стоїть з покритою головою над могилою своєї жінки — самогубниці...”

“Потім мотор замовк, і знадвору почувся чийсь голос:

— Мерців сюди, є там мерці?

— Отуди к бісу! — вилаявся шофер. — Ви що, вже не робите затемнення?

— Поможіть тут затемнення, коли все місто горить вогнем.

— Мерці є, питаюся?

— Не знаю.

— Мерців сюди, чув? А решту сходима нагору...” Генріх Белль (німецький прозаїк, без назви).

“Зате куди оригінальніше інше: смерть тут пов’язана з деякою морокою...”

Крива смертності щодня стрибає вгору. Ви ніколи не бачили, як розстрілюють людину?” (Далі йде ретельний опис, смакування деталей). Альбер Камю “Чума” (скорочено).

Чи Вам, шановні читачі, не моторошно? Ці шматки текстів із хрестоматійного посібника “Зарубіжна література” для 11 класу загальноосвітньої навчальної закладів (видавництво “Генеза”, 2004 р.) Цитувати все це ретельно замасковане жажіття нема потреби, бо, щоб його читати, треба мати міцну нервову систему. А уявіть собі, що старшокласники, які ще не досягли повноліття і у яких вразлива нервова система, все це не лише читають, а змушені перечитувати по кілька разів, аналізувати, вивчати, писати твори... Не знаю, чим керувалися автор посібника Є. Волошук і кандидат філологічних наук Б. Бігун, що добрав художні тексти, але в мене з’явилася нав’язлива думка: може, варто було б запровадити медичне обстеження всіх, хто хоч якось причетний до формування шкільних підручників? Вишезгаданий посібник — свідомо закладена бомба сповільненої дії, начинена хвороботворними вірусами, які, потрапивши до мозку дитини, руйнують ще остаточно не сформований не лише інтелект, а й світогляд.

На що розраховували у Міністерстві освіти й науки України ті мудрагелі-чиновники, які рекомендували це жажіття як посібник? А як завжди: батьки не побачать, а діти не поскаржаться. Я б також не побачила, якби не син, котрий, не встигаючи прочитати черговий текст (програма у випускному класі надто перевантажена), попросив мене, щоб я це зробила і йому переказала... Коли взяла до рук хрестоматію і розгорнула на сторінці, де були “Запахи. Історія одного вбивці”. (Стихія абсурду. Патрік Зюскінд) — була шокована. Текст, який мала прочитати, мій мозок катего-

рично відмовлявся сприймати: “Побачивши його, дівчинка скам’яніла від переляку, і Гренуй мав досить часу, щоб оповити руками її шию. Вона не намагалася кричати, не зробила жодного поруху, щоб вивільнитись. А він на неї не дивився зовсім, її милого, засіяного ластовинням обличчя, червоних губів, великих іскристо-зелених очей він не бачив, бо, коли душив її, не розплющував очей, думаючи тільки про одне: не втратити жодної крихти її запаху.

Вже мертву він поклав її на землю серед слизових кісточок, розірвав на ній сукню, і струмок запаху став потоком, який затопив його з головою. Він припав обличчям до її шкіри і провів широко роздутими ніздрями від живота до грудей, по шиї, обличчю, волоссям й знову до живота, нижче, до її статі, стегон, до її блихніг. Він обнюхав її всю, з голови до п’ят, визбирав останні краплі її запаху на підборідді, в пупку, на згинах рук...”

Чи ж це не збочення? Чому наші діти повинні перейматися чиєюсь хворобливою уявою? І в які кабінети треба стукати батькам, аби захистити права своїх дітей на отримання ними чистої і світлої інформації, як вберегти їхню свідомість під час перебування у школі? Наразі батьки безсилі вберегти дитячу душу і свідомість від телевізійної диверсії вдома, а відтепер і в школі, де їхні чада проводять більшість свого часу...

Але й це ще не все. Я звернула увагу на запитання до учнів у кінці тексту. Від обурення хочеться волати, таким цинізмом від них “віє”!

1. Чи вважаєте ви скоєне Гренуем вбивство абсурдним?

2. Як ви гадаєте, чи є унікальною змалювана в романі ситуація принесення іншої людини в жертву творчим імпульсам генія?

“Об’єкти доводилося знерухомлювати, до того ж так раптово, щоб вони не встигали перелякатись чи опиратися. Вперше Гренуй випробовував цей спосіб на цуценяті. Він помітив його біля різниці... В той час, коли воно з радісно схвильованим скавчанням потяглося до Гренуєвої лівої руки по м’ясо, той різко вдарив його по голові поліном. Цуценя померло так раптово, що вираз щастя лишався на мордочці та в очах ще й тоді...”

Далі: “Зараз він залюбки винищив би всіх на земній поверхні...”

Увесь текст (кільканадцять сторінок) тримає читача у важкій психологічній напрузі, тим більше, що читати зовсім не хочеться, але мусиш, щоб не отримати “0” балів.

Патрік Зюскінд — німець. Нині мешкає у Франції та Німеччині. Веде усамітнений спосіб життя (у посібнику написано — замкнений). Унікає інтерв’ю та публічних виступів. Вочевидь — до купи “зібрався” усі симптоми психічно хворої людини.

То чому старшокласники мають детально вивчати тексти, які написала людина з хворою уявою? Як свого часу це було із Федором Достоєвським. Я не відкрію Америку, якщо напишу,

що, читаючи будь-який текст, людина візуалізує прочитане. А якщо в неї задатки психічних відхилень? Не треба бути психіатром, аби зрозуміти, що подібні тексти тільки підсилюють згубну дію хворобливої уяви. Тому, панове, нема чого дивуватися, коли на шпальтах газет у розділі кримінальної хроніки дедалі частіше натрапляємо на повідомлення про вбивства, скоєні підлітками. Парадокс, але факт: цього навчають в одному зі шкільних посібників.

Я перечитала всі 560 сторінок хрестоматії, бо мене, повірте, охопив страх за сина. Того дня я дякувала Небесам за те, що не син читав той текст, а я. Адже в мене вже сформований світогляд і я можу відрізнити зерно від половини.

Розділ “Зі скарбниці західної художньої прози 50—70-х років” просто вражає. Бо слово “скарбниці” несе у своїй первісній глибині “скарб”. Відповідно відразу виникає асоціація із духовним скарбом. А учням із цієї “скарбниці” пропонують уривок із роману.. Вільяма Джеральда Холдінга “Володар мух”. Пропоную деякі цитати. Роблю це тільки для того, щоб ви зрозуміли: у свідомість наших дітей нагло і без дозволу втручаються:

“Я застерігаю тебе. Я можу розлютитися. Ти там непотрібен. Ти зайвий. Ми хочемо побавитись на цьому острові. Тож не будь упертою, бідолашна, забулкана дитино, а то... ми тебе коцнемо. Ясно? Саймона ковтнула пашека. Він упав непритомний. Кровотеча допомогла Саймонові, він опритомнів. Володар Мух висів на палиці, як чорний м’яч...”

Наступний автор “скарбниці” Пауль Целан зі своєю “Фугою смерті”. А ось що пропонує Кобо Абе (японська скарбниці) із роману “Людина-коробка”: “Людина, з’явившись на вулиці у звичайнісінькій картонній коробці, вже не людина й не коробка, а перевертень, який вабить до себе балаганний плакат: чоловік-ведмідь і жінка-гадюка, які від люті ладні розірвати одне одного, тільки купити квиток. Одначе злість людини-коробки складніша...” — і таке інше.

Схоже на те, що титуловані упорядники й рецензенти хрестоматії, а це відомі в Україні люди (Д. Затонський — доктор філологічних наук, професор, академік НАН України; Т. Чередник — кандидат філологічних наук, О. Соколова — учитель-методист; А. Черниш — учитель-методист), не дуже переймалися якістю текстів. Через те не може бути й мови про якусь естетичну насолоду від прочитаного. Тематика майже всіх творів за невеликим винятком —

смерть і насильство як привид витає сторінками хрестоматії:

“Коли вмирають коні — зітхають, // Коли вмирають трави — засихають, // Коли вмирають сонця — згасають, // Коли вмирають люди — пісні співають”. (Веніамін Хлебников, без назви).

***
“А чому самоцвіт холодний, Як утоплениця в воді?”
(Пабло Неруда)

***
“Втопився у срібній тій воді // Якось володар — загорілець // І вплив мертвий, а тоді // Лежав на березі горілиць”. (Гійом Аполлінер, із поеми “Пісня нелюбого”).

До речі, наступний твір “Зарізна голубка й водограй”.

І твір Томаса Манна “Маріо і Чарівник” наскрізь пронизаний психологічною напругою і завершується вбивством... А загадкова смерть у “Гранатовому браслеті” Олександра Купріна? Чи “Гостина старої дами” швейцарського драматурга Фрідріха Дюрренматта, де тільки й мови, що про смерть?

У Івана Буніна безліч чудових творів. Але до хрестоматії чомусь відбирають його “Легке дихання”: “На кладовищі, над свіжим глиняним насипом, стоїть новий дубовий хрест...” Історія про те, як чотирнадцятирічна гімназистка Оля Міщерська, товаришуючи із п’ятдесятишестирічним офіцером, стала жінкою... І серед запитань до учнів є й таке: “Ви окреме у творі епізоди, пов’язані з темою смерті”.

Тому, коли читаєш п’єсу “Носороги” французького драматурга Ежен Йонеско, з полегшенням зітхаєш, бо там з головним героєм, власне, нічого серйозного не відбувається — він залишається... живим. Правда, на чолі в нього виростає гуля і сам герой згодом перетворюється на носорога. Але на тлі інших текстів, погодьтесь, це дурниця, не варта уваги.

Отож після прочитання хрестоматії передмову сприймаєш як нечуване цинічне зухвальство. Судить самі: “Ця подорож (книгою) вимагає не стільки допитливості, скільки справжньої роботи — читацької та духовної. Проте за всієї своєї складності вона подарує тобі безцінні скарби морального й естетичного досвіду людства ХХ століття. (???) Ким би і

де б ти не був у майбутньому, цей ДУХОВНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ (виділення моє) капітал залишиться з тобою (Боронь Боже! — авт.) і збагачуватиме твоє уявлення про світ навколо й всередині тебе”.

Як можна писати, що цей посібник — “Путівник, або кілька суто практичних порад”. Це ж про які практичні поради йдеться? Але автори нехтують почуттями юних читачів і продовжують видавати “перли”: “Важливішим є те, що ти візьмеш звідси, як-то кажуть, для душі”.

А мені, між іншим, моторошно, коли згадую цю версію буцим хрестоматійного підручника.

Мені страшно так само, як і героїні швейцарського драматурга Макса Фріша, якого також друкують у вищезгаданій хрестоматії:

Віола: Я так боюся, мамо...

Ельвіра: Чого ти боїшся?

Віола: Мені приснилося таке страхіття, мамо...

Ельвіра: Дитино!

Віола: Мамо, в наш дім прийшла смерть.

І тому я зовсім не здивувалася, коли дізналася, що іспит із зарубіжної літератури у класі моєго сина згодилася скласти лише одна учениця, та й то тільки тому, що вона йшла на золоту медаль, а література їй легко давалася...

Висновок? Напевно, страшно не мені одній. Бо я свого часу з ровесниками зі шкільних підручників черпала тільки світле і чисте, добре і гарне. Мене вчили розрізняти, де добро, а де зло на справді кращих світових зразках літератури. Що прихопить із такого “путівника” сучасна дитина-підліток, не мені вам казати, а ще якщо взяти до уваги, скільки дітей уже встигло “виховатися” на цій хрестоматії, то коментарі, як-то кажуть, зайві... А з моменту виходу її у світ минуло вже десять років...

Тим часом російський соціолог Діна Хапаєва зробила цікаве дослідження, яке вийшло окремою книжкою “Готическое общество: морфология кошмара” (Москва: Новое литературное обозрение). Про наслідки впливу на наших сучасників готичної естетики в літературі, а особливо — на молодь. І зокрема відомого твору Дж. Р. Толкіна “Володар кілець”. На думку дослідниці, цей жанр перетворився на тотальний сканер суспільної свідомості. Відбулася фактична підміна людської моралі. Замість неї ми маємо вампірів, відьм та іншу нечисть.

Не за горами новий навчальний рік. Які ще “приємні несподіванки” можуть звалитися на світлі голови українських дітей? І що робити для того, аби захистити їх від нечуваного свавілля з боку міністерських чиновників?

Нещодавно вчителька однієї сільської школи бідкалась: єдиний добрий твір Сент-Екзюпері “Маленький принц”, який був у підручнику, “викинули”, а замість нього поставили “Гаррі Поттера”. Так і хочеться запитати всіх нас вустами головного героя Маленького Принца, який казав, що світ треба любити через Серце: “А яка репутація у планети Земля?” Чи є у неї майбутнє?

Володимир КАЧКАН,
доктор філологічних наук,
професор, м. Івано-Франківськ

Костянтина Іванівна Малицька (найвідоміші псевдоніми Лебедова Віра, Чайка Дністрова) увійшла в історію української культури як поетеса, прозаїк, перекладач, бібліограф, визначна громадсько-просвітницька діячка, педагог, редактор.

Народилася вона у с. Кропивник Калуського повіту теперішньої Івано-Франківської області. Батько був священником. Мати Олена теж походила зі священницького роду Гетьманчуків. Навчалася дівчина у початковій та виділовій школах Станіслава, відтак — у Львівській державній семінарії, де, власне, і почала “грішити” першими віршованими спробами, дещо з того публікуючи у дитячому журналі “Дзвінок”. Доповнювала свої знання книгами багатющої бібліотеки А. Петрушевича при кафедрі святого Юра у Львові.

По завершенні студій у Львові (1892), К. Малицька їде до Галича і там працює вчителькою одинадцять років. Вона заохочує свідомих українців до заснування читальні “Просвіти”, до діяльності в церковному хорі. Розгорнула громадсько-культурну, просвітницьку й публіцистичну діяльність. Це було не на руку ні “москвофілам”, ані тим, що притримувалися польськості орієнтації — 1903 р. її переводять з Галича до далекого села Беча.

На запрошення інспектора шкіл Буковини Омеляна Поповича К. Малицька їде до 5-класної школи в с. Лужани, де продовжує українську справу.

У Чернівцях К. Малицька заприятелювала з редакторами газети “Буковина” Я. Веселовським і журналу “Промінь” І. Герасимовичем (тут увійшла до складу редколегії), приятелювала з Емілією Кумановською, Євгенією Ярошинською, Ольгою Кобилянською.

За три роки на Буковині К. Малицька провела значну роботу з організації жіночих гуртків по селах та заснування у травні 1905 р. “Жіночої громади”.

1906 р. на запрошення українського педагогічного товариства у Львові К. Малицька прибула викладачи до приватної дівочої школи імені Т. Шевченка (заснованої 1898 р.), якою керувала визнаний у Галичині педагог Марія Білецька. 1906—1914 рр. редагувала журнал “Дзвінок”.

Сприяла об’єднанню організацій “Клубу Русинів” та “Кружка Українських Дівчат” у товариство “Жіноча Громада”, створенню численних його філій, гуртків.

Перед Першою світовою війною 18 лютого 1913 р. підписала відозву “До українського жіноцтва!” із закликком до відпору ворогам “нашого національного існування” і до заснування фонду “для оборони прав України серед можливих воєнних конфліктів, які мали би розігратися на нашій землі...”

К. Малицька бралася за великі, державницької ваги справи і за дрібніші, на перший погляд, локальні, периферійно-містечкові.

Коли завойовники з більшовицького табору 3 вересня 1914 р. зайняли Львів, почалися полювання на українську інтелігенцію; в ніч з 17 на 18 лютого 1915 р. серед політичних діячів опинилася й К. Малицька, яку три з половиною місяці протримали у тюр-

ді”, “Січовий поклик”, “У Січі, у Січі...” На її слова написана “Кантата” Стеценка, “Січовий гімн” Ярославенка, “Кооперативний гімн” Гриневецького. А її знаменита пісня “Чом, чом, чом, земле моя...” вже давно стала народною.

Костянтина Малицька увійшла в історію української літератури і як неперевершена майстриня дитячого оповідального жанру — переважно невеликих за обсягом етюдів, художніх нарисів, а згодом більше оповідань.

Просвітницька говерла Костянтини Малицької До 140-річчя від дня народження

мі на Баторія, а 28 травня з групою заслали на схід. Чотири роки zostалися тут, у с. Пинчuzzi над сибірською Ангарою. Повернулася до рідного міста Лева у вересні 1920 р. Коли “Жіночу Громаду” перейменували на Союз Українок, К. Малицька радо допомагала Марії Білецькій, яка очолювала цю спілку, готувала жіночий з’їзд, що відбувся 24 грудня 1921 р., відкривала його роботу. Її двічі обирали до Головної Управи Союзу Українок, а з 1923 р. очолила цю організацію.

К. Малицька активно підтримувала періодичні видання “Нова Хата”, “Українське народне мистецтво”, “Труд”; як співробітниця “Нової Хати” увійшла до її редколегії.

1937 р. після 45-літньої вчительської праці К. Малицька покинула школу. Товариство “Рідна школа” записало її у почесні члени, однойменний журнал вмістив про шановного педагога нарис Софії Федорчаківної й Марії Деркач (1937, Ч. 22).

1941 р. К. Малицька майже вісім місяців очолювала “Жіночу Службу України” (у вересні 1941 р. передала керівництво Марії Біляк).

По війні директор наукової бібліотеки Академії наук (нині Львівська наукова бібліотека НАН України імені В. Стефаника) Марія Деркач запросила Костянтину Іванівну укладати бібліографію української дитячої літератури.

Померла у січні 1947 р., похована у Львові.

Літературну діяльність К. Малицька розпочала 1896 р. першими віршами у журналі “Дзвінок”. Потім її твори публікуються у виданнях “Світ дитини”, “Молода Україна”, “Нова Хата”, “Діло”, “Промінь”, “Учитель”, “Учительське слово”, “Рідна Школа”, “Назустріч”, “Жіноча доля”, альманах “Жіночої долі”, “Світ” та ін.

Перу письменниці, активної учасниці січового руху, належать численні тексти стрілецьких пісень: “Герої”, “В Січ ставай!”, “Поставали козаченьки”, “Вгору прапор!”, “Взяв би я бандуру, настроїв, загравав...”, “Січ у похо-

дній”, “Україна живе, живе і жити буде!”, у “Вінку на могилі Тараса Шевченка” драматичне дійство вивершує дух Тараса словами: “... з малих тих вийдуть борці, що, трудячись до загиби, від вод Дону поза Вислою відбудують Україну!” Серед дійових осіб її п’єс — біблійні герої, святі, носії найвищих чеснот.

К. Малицька підтримувала емансипаційний рух, написала реферат “Про жіночий рух”, з яким вона виступила на вічі у Станіславі 1902 року.

Оглядаючи розвиток жіночого руху і його відображення в науковій і художній літературі Англії, Франції, Швеції, Німеччини, Бельгії, Іспанії, Румунії, Туреччині, Португалії, Америки й Австралії, К. Малицька зупиняє свій зір на аналізі становища жінки у Польщі, порушує низку соціально-актуальних для тогочасного суспільства проблем. Це заснування “школи анальфабетів”, господарських газет, розширення випуску книжечок “Просвіти”, повсюдне заснування жіночих товариств із власними друкованими органами, жіночих братств, педагогічних товариств. На переконання К. Малицької, повсюдна глибокозасаднича праця багатьох не дасть згинути українському жіноцтву, усієї нації.

Засноване 1893 р. Н. Кобринською та Є. Ярошинською у Стрию видавництво “Жіноча бібліотека” відновлює свою діяльність уже в Коломиї 1912 р. за безпосередньої участі Костянтини Малицької та Ольги Дучиминської, друкуючи переклади з європейських мов і збірки різних авторів. Журнал “Дзвінок”, який редагувала К. Малицька, мав надзвичайно широку популярність, передусім в українських родинях.

К. Малицька залишила помітний слід як науковий белетрист, публіцист. Глибокі знання з історії української педагогічної думки, історії фольклору, історії української літератури вона виклала у нарисах, студіях, виголошених рефератах. І сьогодні не втратили свого значення основні засадничі національні ідеї, сфор-

мульовані у статті “В боротьбі за рідну школу” (ЛНВ. — 1924. — Кн. 12).

У подорожному нарисі Костянтини Іванівни “З побуту в Милованню” (Львів, 1926) є важливий етнографічно-статистичний матеріал, фактаж до історії заснування “Просвіти” у с. Миловання, до взаємин з родиною Бачинських, М. Павликом, Блавацькими, Брилинськими.

Цій діячці належить низка літературних нарисів та поезій про Анну Павлик, Марію Грінченко, Софію Русову, Наталію Кобринську, Ольгу Бачинську, Іванну Вітковицьку, Євгенію Ярошинську. Багато з того й досі не побачило світ. Для вчених вельми важливим є те, що авторка, на відміну від багатьох радянських дослідників, не “притягує” А. Павлик ні до “наукового соціалізму”, ані до жодних партій чи товариств. Вона змальовує її справдешньою “підручною” у нелегкій, чорній шоденній праці І. Франка, брата М. Павлика.

Серед архівів є безцінні фрагменти спогадів, неопубліковані листи, що проливають таке жадає світло правди на той чи той період життя і творчості. Ось, прикладом, у статті-спогаді “Моє знайомство з Марією Н. Грінченковою” є цікаві моменти біографічного характеру: їхнє знайомство, хоч і не бачилися ніколи, розпочалося листовно ще 1910 р.; а коли переїздила через Київ “в дорогу на далекий Сибір, запропорена в Лук’янівську тюрму...” — по дорозі на заслання, — саме через М. Грінченко тримала зв’язок з українським культурним світом.

Ось ще уривок, шемкий до болю в серці: “В році 1916 прийшлося нам святкувати перше Різдво на Сибірі поміж людьми, які його не святкували ні в церкві, ні вдома. Тяжко було спершу. З дому ніякої вістки ще досі не мали — єдина Грінченкова не забула про нас. Крім сердечного листа з вітанням на Різдво прислала ще й дарунок: сушений сливков, грушок і яблук на узвар, медівник, цукор і тістечка; долучила ще й пачку сірників... і рідкість в той час на Сибірі — цитрину”. Останній лист М. Грінченко в Сибір до К. Малицької датований 1 лютого 1917 р. Пише, що залишили її на Єнісеї ще майже на чотири роки. Аж улітку 1921 р. повернулася до Львова.

Серед суспільно-культурних діячів, з ким листувалася К. Малицька, були визначний публіцист, редактор Ярослав Весоловський, відомий історик, літератор, етнограф Володимир Охримович, Василь Щурат, Богдан Ярошевський та інші.

Усе, що вийшло з-під пера літераторки, засновано на глибоких дидактичних ідеях наших попередників, на патріотизмі, народній моралі. Кожна річ, навіть найдрібніша, що попервах прийшла до читача через газетні або журнальні сторінки, несе в собі закодовану материнську любов, ласку, повагу до батьків, рідних, доколишніх, до живої природи. Костянтина Малицька системно, поступово, день від дня, рік від року утверджувала на педагогічній ниві засобами друкованого слова найвищі та найсвятіші принципи виховної культури. Мабуть, у західноукраїнській літературі на рубежі XIX—першої чверті XX століття подібного прикладу вірності літератора і його відданості темі виховання підрастаючого покоління годі знайти.

Титанів видно здалеку

Юлія ЗАКУТНЯ,
Волинь

Кажуть, ми живемо між титанів, і вони тримають небо, щоб воно не впало і не розчавило нас.

Свого титана я зустріла чотири роки тому, переступивши поріг літературної студії. Доброзичлива жінка узяла рукописи наших творів, щоб допомогти їх відшліфувати. Це вже потім я дізналася, що Олеся Ковальчук — заслужений учитель України, лауреат премії імені Агатангела Кримського, заступник голови Волинської обласної організації Всеукраїнського жіночого товариства імені Олени Теліги, член “Просвіти”, а віднедавна лауреат премії імені Бориса Грінченка та володар ордена княгині Ольги...

Тепер Олеся Григорівна святкує своє сімдесятиріччя. Мені пощастило бути на урочистому вечорі, де привітати ювілярку зібралася багато шанованих гостей. Усі вони ділилися спогадами й теплими побажаннями. А ще часто пані Олесю порівнювали з Лесею Українкою.

Виявляється, в дитинстві так себе називала сама ювілярка. Вона тягнулася до всього українського, виховувалася в патріотичній сім’ї. До них у дім часто приходили повстанці, яких дівчинка дуже полюбила.

Тож закономірно, що в студентські роки підпільно, знай-

шовши однодумців, свою любов і помисли Олеся Ковальчук почала втілювати в реальність. Пригадує, перед тим сусідка ходила до батьків, застерігала: не пускайте її вчитися, бо тепер у політику йдуть не лише чоловіки, а й освічені. Не застерегла. Замість зас-

тання Олесю відправили вчителювати в ідеологічно сильний колектив польської школи у селі Ворокомле. Спогадами з тих часів поділилися однокурсниця ювілярки Євгенія і тодішні колеги.

Олеся Григорівна провчилася 45 років. Учні Жидичинської школи, серед яких і перші випускники ювілярки, згадували, що на уроках завжди було цікаво, а не підготуватися або чогось не знати — соромно. Свої привітання висловили і вчителі, і пред-

ставники Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти, зазначивши, що хоч за радянських часів ювілярці не вдалося вступити в аспірантуру, але тепер вона радо ділиться досвідом зі своїми колегами, читаючи курси у ВІППО.

Подруга іменниці, професорка Світлана Богдан назвала Олесю Ковальчук уособленням України, вона завжди там, де “є пульс української національної визвольної ідеї”, “осердя й ознака прямотворення”, любов до слова. Проявила ці риси ювілярка на ниві громадської діяльності, особливо в “Просвіті” та Жіночому товаристві імені Олени Теліги.

Інша вагома сторінка діяльності пані Олесі — творчість. Неодноразово згадувалися пуб-

ліцистичні статті ювілярки, Ніна Горик, ведуча свята, навіть запропонувала укласти з них збірку. Привітали свою дописувачку газета “Волинь” і журнал “Слово і час”. Упродовж вечора багато гостей декламували вірші іменниці, а також прозвучала “Пісня про Жидичин” на її слова.

Мабуть, саме любов до художнього слова спонукала Лесю Григорівну взятися за літературну студію при Малій академії наук. Нам, молодим літстудійцям, її школа дала інструмент роботи зі словом, без якого зараз було б важко шукати себе у прозі чи поезії. А той факт, що за 4 роки з 11 учнів, підготованих нею до участі у конкурсі-захисті робіт МАН, 10 стали переможцями обласного етапу, — офіційне визнання її праці.

Олеся Ковальчук — депутат Ківерцівської райради. Колеги по зібраннях відзначили, що її виступи про культуру слова, українську мову всіх надзвичайно зацікавлюють і захоплюють.

Як Олесі Григорівні вистачає часу на все — для мене таємниця. Коли не зателефоную їй, вона якраз повертається з якоїсь події, і навіть хвороби не є підставою відпочити й розрядити напружений темп роботи. А вона ще й, як справжня українська жінка, — берегиня рідного дому й опора для синів, невісток і внуків, а ті дуже люблять свою бабусю.

Для мене надзвичайно важливо усвідомити масштаб постаті Олесі Григорівни й отримати від неї якнайбільше корисних знань.

Для поетеси рідна мова, як “дарунок від нени”, як “скарб, якому не скласти ціни”.

Тему українського слова Любов Забашта продовжує і в інших творах. Так у поезії “Пророк” наголошує на тому, що Тарас Шевченко

*...вродливу мову свою
змів підняти*

до найвищих висот,

Щоб повірив у себе народ...

і таким чином Великий Кобзар “...сягнув на століття вперед”.

На відміну від широкі шанувальників української мови сучасна “агентура Путіна та його бригадира Затуліна, — за висловом письменника Юрія Щербака, — твердо виконує план зі встановленням в Україні “русского міра”.

Ю. Щербак стверджує: “Мовний закон” — ганьба для Верховної Ради: її диригентів, тушок і тупих виконавців... Має рацію Сергій Головатий, кажучи, що “парламент — це критична маса холоуїв, плебеїв і покидьків. Незалежно від свого регіонального кольорового, партійного чи безпартійного походження”.

Авторам законопроекту, “нікчемним людякам “п’ятої колони”, за висловом народного художника України Івана Марчука, “їхніх імен навіть не хочеться згадувати”, які ратують за введення російської мови як другої державної, хочуть відповісти словами Великого Пророка:

*Людські ішшелі. Няньки,
Дядьки отчества чужого!
Не стане ідола святого,
І вас не стане, — будяки
Та кропива — а більш нічого
Не виросте над вашим трупом.*

Анатолій РИЖЕНКО,
м. Прилуки

«Руський» = російський?

До голови Всеукраїнського товариства “Просвіта”, народного депутата України Павла Мовчана листовою звернувся киянин Олег Шикан:

“Як мені стало відомо, усупереч нормам української мови, які в жодному разі не дозволяють вживати слово “руський” у значенні “російський”, Державна реєстраційна служба України реєструє політичні партії, об’єднання громадян і громадські організації, що створюються за російською національною ознакою, як “руські”. Зокрема 28.10.2008 р. за № 162 зареєстрована політична партія “Руська єдність”, 03.03.2007 р. за № 208 — об’єднання громадян “Руський союз”, 23.02.2009 р. за № 268 — Всеукраїнське об’єднання руських співвітчизників (список не є вичерпним).

У такий спосіб державні службовці України вводять громадськість в оману і вчиняють дії з ознаками зловживання службовим становищем, оскільки в державному документі з’являється назва неіснуючого “руського” народу, який, отже, відтепер має право на самовизначення, власну мову (вочевидь, російську) та інші атрибути державності на території України. Наслідком таких дій уже стала вимога політичної партії “Руська єдність” до журналіста радіо “Свобода” Володимира Прутули вживати саме офіційно зареєстровану назву цієї організації.

Прошу із залученням спеціалістів у галузі мовознавства проаналізувати правомірність або протиправність наведених дій державного органу, а в разі підтвердження наявності в них ознак мовної спеоперативності проти безпеки України ініціювати скасування і перегляд наведених актів реєстрації”.

Коментар Івана Ющука,
кандидата філологічних наук,
заслуженого діяча науки
і техніки України,
голови Київського МО ВУТ
“Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка:

— Слово “руський” відповідно до норм сучасної української літературної мови допустимо вживати лише у випадках: 1) як розмовне в значенні “російський” (можливе лише в художній літературі зі стилістичною метою і має винятково оказіональний характер); 2) стосовно давньої держави Русь та її населення (звичайно: староруський, давньоруський); 3) як діалектне західноукраїнське стосовно історичного минулого в значенні “український” (див.: Словник української мови. — К.: Наукова думка. — Т. VIII. — С. 913). Російській назви, що стосуються сучасного стану речей, на зразок “Русское единство”, “Русский союз”, “Всеукраїнське об’єднання руських соотечественников” літературною українською мовою слід перекладати “Російська єдність”, “Російський союз”, “Всеукраїнське об’єднання російських співвітчизників” — так само, як “Російська Федерація”, “Київський національний музей російського мистецтва” тощо. Введення в такі назви означення “руський” не відповідає літературній нормі сучасної української мови і дезінформує громадськість.

Шановна редакціє!

Не могу бути осторонь того, що відбувається в рідній Україні. Особливо турбує мене і друзів-однодумців нинішня мовна ситуація в державі.

Ганебний законопроект про двомовність не залишає свідомих громадян України спокійними за її подальшу долю.

Із цього приводу поділюся думками, а також нагадаю, як ставилися до рідної української мови і що конкретно робили (не лише говорили чи пропонували) наші попередники — видатні діячі культури в минулому, коли повневолювання трудового народу супроводжувалося викоріненням української мови, боротьбою з нею.

Згадаймо, наприклад, Пантелеймона Куліша: “Проявляючи, — писав Олесь Гончар, — велику творчу енергію, майже фанатизм у подвижницькій праці з вироблення ідеології українського національного відродження, Куліш спрямовував зусилля на порятунк двох основних, на його думку, національних святинь — української мови й історичної пам’яті українського народу, яка значною мірою в мові і відображена, а також у літературі й історичних джерелах” (50 знаменитих українських книг. Харків, 2004).

А проводжаючи Великого Кобзаря в Україну для перепоховання у рідній землі, Пантелеймон Куліш у своїй промові сказав: “З’явися, батьку, серед рідного краю під своєю червоною китайкою! Та згромадь навкруги себе сліпих, глухих і без’язиких: нехай вони із мертвих уст твоїх почують твоє слово безсмертне та хай, помиляючись, почнуть говорити не позиною мовою!..” (Олександр Кониський. Тарас

Будяки та кропива

Шевченко-Грушівський. Хроніка його життя. К., 1991).

А сподвижник Т. Шевченка і П. Куліша, засновник Кирило-Мефодіївського товариства, видатний учений М. І. Костомаров перший у свій час звернувся до вивчення історії України, яку, на жаль, і до недавнього минулого вважали недоречною, одним із перших порушив питання про узаконення мови українського народу, його історії (Микола Костомаров. Галерея портретів. К., 1993).

Варто згадати і про ставлення до української мови видатних діячів російської культури на противагу діям уряду Росії в часи переслідування української мови.

Лев Толстой під час знайомства з Дмитром Яворницьким на запитання останнього “Чому ви, росіяни, забороняєте нашим дітям вчитися в школах нашою мовою? Ви, великий художник російського слова, зрозумієте наше горе: наші діти, побувши кілька років у школі, виходять із неї з такою поганою, покаліченою мовою, що вона — ні українська, ні російська, а якась мішанина”, відповів: “А хто вам забороняє вчити ваших дітей вашою мовою? Забороняє вам не російський народ, а державний російський уряд на чолі з Победоносцевим... А кожний державний уряд є зло. Щодо мене, то я дуже люблю вашу народну українську мову, гучну, цвітісту й таку м’яку. У вашій мові стільки ніжних, сердечних, поетичних слів: ясочко, зірньоно, квітньоно, серденько...”

Тут Лев Миколайович почав читати напам’ять поему Шевченка “Наймичка” і читав гарно, з доброю вимовою і з правильними на словах наголосами, як би її читав і

природний українець (Іван Шаповал. В пошуках скарбів. К., 1983).

Єдиним середовищем, в якому українська культура могла розвиватися, був театр. Вирішальним чинником його розвитку став дозвіл царського уряду (1881 року) послугуватися на сцені українською мовою (Орест Субтельний. Україна. Історія. К., 1993).

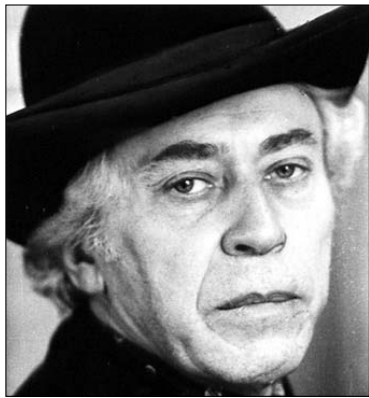
Театр залишався єдиною установою, що діяла на маси, що вчила їх української мови, нагадувала про історичні традиції, будила пошану до української культури — і тим протидіяла русифікації, яка йшла через школи, урядові установи, військо і навіть церкву. Для піднесених національних настроїв тогочасні діячі використовували різні нагоди: концерти, вечірки, ювілеї письменників, Шевченкові панахиди. Серед цих діячів були М. Заньковецька, М. Кропивницький, І. Мар’яненко, брати Тобілевичі (М. Садовський, І. Карпенко-Карий, П. Саксаганський).

Любов Василівна Забашта (1918—1990), як і її кумир Тарас Григорович Шевченко, сповідувала красу української мови. Ось її поезія, що присвячена рідним Прилукам:

*І виходить Наталка із хати,
І виносить вам кухоль води
І така в неї мова бабата,
Хоч в словник її чисту вводи.
І такі в неї вислови славні,
Хоч записуй їх зразу в роман...*

А на завершення поетеса звертається до столичних читачів із закликком:

*Не засиджуйся довго в столиці,
Приїзди у Прилуки мої,
Мова тут, як вода-срібляниця,
Як прозорі дзвінки ручаї.*

Упорядник і автор
літературно-критичних розвідок
лауреат Національної премії
ім. Т. Шевченка
Володимир БАЗИЛЕВСЬКИЙ

*Захочеш — і будеш.
В людині, затам,
Лежить невідгадана сила.*
О. Ольжич

Щоб зрозуміти Ольжича-поета, треба зрозуміти Ольжича-політика, археолога, публіциста, культуролога, літературного критика. Ольжича — учасника визвольної боротьби на два фронти, одного з керівників націоналістичного

підпілля, для якого ідея нації — основоположна ідея “суспільно-політичного думання і чину”.

Це важливо знати ще й тому, що Ольжич був людиною внутрішньої зібраності і самоорганізації, на все мав свій погляд, бачив явища і факти у всеохопності, володів даром системності й узагальнення в кожній із сфер, якої торкалася його неспокойна думка.

Звідси — чіткість формулювань і характеристик, афористичність, загалом — склад думання, які вказують людину твердої вдачі, цільну й відважну, певну мети й покликання.

Він і сам волів бачити себе надособистістю і, свідомо наражаючись на небезпеку, підтягував зрадливу плоть до незламності духу. “Незламному воякові” — так називається відомий цикл його віршів.

Либонь, спричинилися до цього й читання Ніше та, за іронією долі — триумфальна хода раннього фашизму, вітальною потугою якого захоплювалися багато видатних людей світу, а з-поміж українців — Євген Маланюк, не підозрюючи, чим та хода завершиться.

Олег ОЛЬЖИЧ (1907—1944)

Невідгадана сила

Але ще більше — злочинна реальність більшовизму, ще не прочахле відлуння недавньої боротьби, безпосередні контакти з її учасниками й чоловіми, віра в неминучість справедливості і готовність її прискорити хай навіть і найдорожчою ціною.

Ольжич був поет і його індивідуальна вдача, природно, живилася романтичними уявленнями, навіяними літературою, звідки духовний зір вихоплював передусім героїчні характери.

Натура наступальна й цілеспрямована, що підпорядкувала життя одній ідеї, Ольжич випадає з поверхових уявлень про віршника як субстанцію хаотичну, крику, підвладну перебігам настрою і захоплень.

Це підтвердження неординар-

ності, але й привід для гірких роздумів про причини його дочасної смерті. Політика поглинула поета.

Інакше, власне, й не могло бути.

Олег Ольжич — особистість, мічена фатальним знаком долі уже хоча б тому, що та ж політика не тільки невід’ємна складова його творчості, а й джерело її.

Він добре знав українську історію, зокрема її негатив, і волів оцінювати події й факти “тверезо, а не через рожеві окуляри ідилії” (“Дух руїни”).

Але це не затьмарило ясності його зору, не похитнуло світоглядної стійкості, не викликало надрику й не штовхнуло на крайнощі, як Маланюка.

У нього був свій захисний ряд: Святослав, Данило Галицький,

Виговський, Мазепа аж до сучасників, героїв змагань за незалежну Державу.

Людей такого складу Ольжич шукав і в світовій історії. І віддавав їм данину у віршах.

Усі вони в сукупності були йому за моральний імператив. Трагізм полягав у тому, що він наближав себе до них не тільки словом, а й дією.

Уже в юності Ольжич-поет кинув виклик смерті і послідовно вів цю лінію до кінця.

Це зауважили вже прозорливі сучасники: “Було в Ольжича якесь особливе прагнення Кінця” (О. Стефанович).

Він мав зухвалість оп’янитися смертю як жінкою, для нього вона підтвердження повнокров’я життя:

Археологія

Л. Мосендзові

Поважна мова врочистих вітрин.
Уривчасто-скупі її аннали.
“Ми жали хліб”. “Ми вигадали млин”.
“Ми знали мідь”.
“Ми завжди воювали”.

“Мене забито в чесному бою,
Поховано дбайливою сім’єю”.
Як не стояти так, як я стою
В просторій залі мудрого музею?

Так віразно ввижається мені
Болючими безсонними ночами:
Я жив колись в простому курені
Над озером з ясними берегами.

***

На трьох горбах під знаками орла
Ми кладемо прямі основи міста.
Видноколом утомленим лягла
Навколо нього далина імліста.

О горда певність дужої руки,
Набряклих м’язів радісне шеміння
І дух — бадьорий, гострий і п’янкий —
Розколотого долотом каміння!

Зайнявся ранок, вечір зажеврив —
Горить червоно понад нами порох.
І ждуть жінки із стравою мужів
У білих, простих і важких уборах.

А в сутінках, коли пора кінчать,
Коли сурма усіх спочити кличе,

Ще довго на риштованнях стоять
Струнки і невгомонні будівничі.

Ольбієць

Годі! І ліру кидію на барсову шкуру.
Серце ледаче давно — як фіял без вина.
Пінявий трунок шашливо допито до дна,
Личить же усміхом
стрінуги правду понуру.

В мене над ложем мій меч
в піхві, золотом битий.
Зойкнуло лезо й лягло
на брунатність колін.
Лезо — свічадо,
і в ньому мій вихід один —
Завтрашній похід,
зелені простори і скити.

Завтра ступатимеш полем.
А стріли, як злива.
Десь кочовник невідомий мою наклада.
В день такий смерть —
як цілюща холодна вода.
В день золотий і тяжкий,
як аттійська олива.

***

Проїшли пурпурні фінікійські дні,
Замкнувши цикль, і знову так потрохи
Згризає час суворо-мовчазні
Граніти легендарної епохи.

О, неба сірість, оливо води,
В густих туманах обважнілі віти,
Страшна вагітність, що несе плоди,
Які аж правнукам уздріти!

І ці струнки, сухі чоловіки!
В їх простоті ясній, давноминулій
Чи ви пізнаєте, вгадаєте, який
З-посеред них є Сервій Туллій?

***

Дні зводяться і падають за кін
У тихе плесо синьки і цинобри.
Перетинає обриси країн
Невидимий і найгостріший обрій.

Лягли на перса зимної землі
Шляхи асфальтові, ясні і прості.
І невідкличні прагнення твої,
Як сонце у холодній високості.

Дні, що прийдуть, дні, що ідуть, лункі
Розкритим небом, згубою експлозій,
На них долоня зрілої руки,
Що ствердла й захолола на морозі.

***

Поцілуєш, різко і суворо,
А в очах — морозяна блакить,
А в очах — розриви і простори...
Ет, не нам, товаришу, любить!

Ще зіниці тугою розкриті
І сухі тривогаю уста...
(Скоростріли мовкнуть, перегріті,
І кіннота лаву розгорта...)

В ухах досі ще п’янюче-лунко
Дзвін копит і скреготи землі...
.....
Хай дарують: в наших поцілунках
Наші хижі, спрагненні шаблі.

***

Давнім трунком, терпкістю Каяли
Ці — і кров, і смерть.
Небо — княжі київські емалі.
Небо знову — твердь.

Знов не вгору несміливим зором —
В безкраї степів.
Жити повно, широко і скоро
І урвать, як спів.

Як колись, горіти і п’яніти,
Шоломом п’ючі,
І життя наопашки носити
На однім плечі.

Є. П.

Tertia post illam successit aenea proles.
Ovid. Metam. Lib. T. 125

Був же вік золотий, свіжі,
проткані сонцем діброви,
Мед приручених бджіл,
золотавість сп’янілого тіла,
Янтареві зірніці серні,
що не бачила крові,
І на вітах восковість плодів,
соковитих і спілих.

Та приходять вік срібний,
вік простий і ясно-тверезий.
В нього рівно всього,
горя й радості, праці й забави.
Віку мудро-буденний!
Але похитнулись терези,
Його срібні жита
вже у копах стоять поплавих.

Кров у наших криницях.
Реве здичавіла худоба.
Новороджені діти
спираються хижо на ноги.
І нелюдська жага
нападає мужів, як хороба,
І жінки безсоромні,
немов од напою міцного.

А земля — не земля,
тільки спечена цегла рудава.
І гуркочуть шляхи,
стугонять і гуркочуть кузні ці,
Коли плинуть по них,
пропливають бундючно, як пави,
Куті широю міддю,
важкі бойові колісничі.

Коло мертвих джерел,
по мовчазних скелистих вертепах
Не мавки полохливі —
гніздяться огненні дракони.
Пнуться стіни твердинь
на горбах серед голого степу,
На хребтах, неприкрашені,
пнуться камінням червоним.

Віку міді, це ти,
це твоє ненасичене сонце
Нерухомо зависло, мутне,
над сухими борами
І бринить, і гуде, і гуде...
І здається, що сон це,
І здається, що захід —
це паща пекельної брами.

Там випраглість пустель,
плеса лави ліниво-кипучі,

1930

1930

1930

О, ця днина, як п'яне вино!
О, ця смерть,
як холодна блакить!
Як велично, що нам не дано
До тридцятого року дожить!

Ольжич помилився. Він про-
жив 37. Але написане ним це у 23!
І тоді ж уява виштовхнула на по-
верхню образ рідкісної виразнос-
ті, що міг би правити за мотло до
його життєвого шляху:

Як колись, горіти і п'яніти,
Шоломом п'ючи,
І життя наопашки носити
На однім плечі.

Носити "життя наопашки" —
той же виклик смерті. Але як ска-
зано...

Він безмежно обіцяв як архе-
олог і вже в юності домігся ре-
зультатів, які помітили автори-
тетні фахівці.

Заняття археологією стиму-
лювали його як поета, загострю-
вали відчуття часу, доісторичного
зокрема. Що й відбилося в поезії,
наклало на неї свій колорит.

Як поет, Ольжич брав уроки у
багатоох — Брюсова, Гумільова,
Волошина, Буніна, європейських
майстрів, але поборював впливи
своєю життєвою силою.

Маланюк дивувався з його
ранньої зрілості і цитував:

О, неба сірість, оливо води,
В густих туманах
обважнілі віти,
Страшна вагітність,
що несе плоди,

Які аж правнукам уздріти!

Ольжич не переймався тим,
що його звинуватять у нескром-
ності, називав себе поетом муж-
ності, а свою поезію атестував як
таку, що прагне подолати час і
простір і вилитися у пафос ново-
го поетичного символу.

Він волів бачити свій вірш су-
ворим і стислим. Вірш цей пере-
важно ямбічний, як і належить
воїну від часів Архілоха.

Як літературний критик, Оль-
жич мав вроджене чуття на індиві-
дуальне, неповторне і вмів його
доказово виокремити. Писав про
запашного як степові трави Мисика,
в образах якого відбилася "ти-
сячолітня мудрість і естетика се-
лянської національної стихії". За-
певняв, і не безпідставно, що ко-
лишній чекіст Фальківський чи не
найкращий український баталіст.
Про Тичину писав як про явище,
зроджене стихійним національ-
ним піднесенням. "Ясність доби
розливається тут у радісну музику
космосу, світлий пантеїзм. Тичина
цього часу надзвичайний і непов-

торний, майстер звуку. Його поезії
викликають враження абсолютної
нематеріальності, видаючись
в'язкою музичних тонів, — така
надзвичайна є ніжність барв, нев-
ловимість образів та граціозність
конструкції. Поезії цієї Тичининої
збірки ("Соняшні кларнети" —
В. Б.) нагадують найтонші мініа-
тури. Ліричний хист Тичини є не-
перевинений в українській поезії
та знайде собі мало аналогій і в
світовій літературі".

Сам він, Ольжич, утверджу-
вав, звичайно ж, мілітарний тон,
героїку духовності. "Войовнича
неокласика" — таку назву має од-
на з його статей.

"Захочеш — і будеш" — у цьо-
му чи не весь поет. "Нашо слова?
Ми діло несемо" — це звучало як
виклик. Ольжич явив себе сло-
вом і ділом, давши взірць рідкіс-
ної цільності характеру.

Ота його цільність, готовність
до самопожертви, як і вражаюча
багатоверстатність: археолог, по-
ет, літературний критик, публі-
цист, політик, людина дії в ореолі
шляхетності — певною мірою
зашкодили об'єктивному поціну-
ванню його творчості. Надто по
свіжих слідах загибелі.

Навіть проникливий В. Дер-

жавин, автор статті "Олег Оль-
жич — поет національного геро-
їзму" ба ні та й брав захмарний
тон. То правда, що великий поет і
великий мислитель мають глибо-
кий чи й вирішальний вплив на
національний світогляд. Як прав-
да й те, що "життя й героїчна
смерть Сократа покладали непро-
минуший відбиток на світогляд
греко-римської античності".

Неправда, коли критик не бе-
реться вирішувати, "чи має поезія
Ольжича посісти в нашій на-
ціональній літературі найближ-
чого майбутнього таке керівне
становище, як Шевченкова — за
XIX сторіччя".

Державин знає, що керівне
становище Шевченка незручне і
дорівнятися до нього не дано ні-
кому, але замагає емоційна хвиля.
Одна "не та" нота тягне за собою
таку ж іншу: "Ольжич, мабуть,
єдиний майстер українського
вірша, виразно обдарований
епічним хистом".

Добре, що є оте пом'якшу-
вальне "мабуть". Інакше б дове-
лося заплісати очі на епічний
хист Рильського, Бажана, Клена.
Та й на інших.

В Ольжича своє заслужене міс-
це в ієрархії цінностей. Хоча, зви-

чайно ж, добре було б, якби його
поезія правила "за нехитний доро-
говказ нашому національному
письменству". Та спершу маємо
розібратися у господарстві поета.

Ольжич дуже незручний для
тих, хто пишається: українська
нація нікого не поневолювала.
Для нього нездатність до експан-
сії — свідчення слабкості, нежит-
тездатності.

За Ольжичем, мілітаризм як
світогляд облагороджує життя,
утверджує відвагу, мужність, по-
чуття честі й обов'язку.

Поет і національну культуру
розглядав як таку, що "героїчно
визначена", позбавлена негайної
народної психіки і традиції.

Можна твердити про певну
звуженість зору. Але ця звуже-
ність видає напругу борця, зав-
жди готового до відсічі.

Подробиці загибелі Ольжича
у колекції Саксенхаузен, окрім
того, що його люто катували, не-
відомі.

Але сам факт його смерті там,
звідки невдовзі вийшли на волю
"поважніші за рангом" вороги
нацизму, промовляє за те, що
Ольжич тримався з лицарською
гідністю і життям підтвердив не-
зламність своїх принципів.

Але надять ненагло
майбутнього люті ворота.
Загрузати в пісках,
обриватись з камінням із кручі
І поволі тонуть
в потворних іржавих болотах.

І співати про зміїв,
і левів, і горіння одваги,
Про казкове руно, у тасмному гаї укрите,
І збираючись в збройні,
жорстокі і хижі ватаги,
Брати приступом замки
чи їх до кінця боронити.

Розливаючи кров,
у грабунках і гвалтах без ліку,
У змаганні із світом,
у бою з самими собою,
Нам дано відділити
зле й добре, мале і велике,
І прославити вірність,
невинність і жертву героя.

Щоб, коли небеса
вкриє сталь воронена блискуча,
Сталь нової доби,
що завершує коло одвічне,
Холод віку заліза
мав взори нестерпно пекучі,
Взори того, що красне,
і того, що світло-величне.

Є незмінна земля,
і усе на ній зміна невинна.
Золоте — на світланні,
за дня вітряного — срібляне,
Мідь розтоплена — озеро те ж,
в надвечірніх годинах,
І застигле залізо — вночі,
у холодних туманах.

Міцно куте з металів,
ше путо ніхто не роздер це.
Дня і місяця й року
чотири пори, а на гльобі —
В дужих карбах людське
неспокійне і жадібне серце,
І для нього судився
довічний почвірний колобіл.

Ганнібал в Італії

Він покотився з опалевих гір,
Важка лавина тіл людських і зброї,
Етрурії і Ляції простір
Роздерти бойових слонів сурмою.

І Требія. І Канни. І ганьба
Двох консулів перед лицем полону.

І кожний раз з Великого Горба
Нервовий марш нового легіону.

І скрута знову. Завтра чи тепер
Кінець, що наближається без стриму?
Здавалося, у попелі умер,
Погас вже гарячковий огник Риму.

Та клали новобранець і едил
На кожний шлях, що він по ньому рушив,
Щити, списи, важке залізо тіл
І крицеві холодні леза — душі.

Він спотикався, ранився об них,
І кров гаряча, як піски пустелі,
На горду землю в корчах кам'яних
Прорвалася, мов струмені веселі.

Тоді стара вовчиця язиком
Прибігла облизати чорний камінь.
Постояла, оглянулася кругом
І назирці побігла за полками.

***

У Цезаря, в одній з останніх книг
Про Галлію, холодній і прозорій,
Є незабутнє місце. Він обліг
Аварікум. В одвічному роздорі
Розтерзані галлійці на цей раз
Були невгнуті, і високі стіни,
Від варварів обсажені гаразд,
Поборюють підкочено машини.
Бій був тугий, як, може, не один,
Всю ніч негавна боротьба тривала,
І Цезар бачив, як одна з машин
Поцілила на мурі міста галла.

Умлівіч другий вискочив на труп,
Пристріляна машина стяла й цього.
Тоді став третій... І смертельну гру
До ранку спостерігано самого.
І війську, і для Цезаря вона
Лишилася на все незрозуміла.
Дух — крига і — стихія вогняна.
Плекання тіла — й спалювання тіла.

Триптих

I

Данило

Гроза співала вологию грозову,
Розвиті кучерявилися луги.
Князь наказав збирати рать. І знову
Ясольда припадала до ноги.

Не борті, повні золотого меду,
Не чорні шкури оксамитних кун,

Не чеське срібло — саявом попереду
Огненна слава йде Войовнику.

До дна Каялу виллято далеку.
Та Див вже знову у верхах дерев.
І, вітрячи незнану небезпеку,
Навколо грізно кидається Лев.

II

Достигло літо, налилося жито.
І звідусіль чужі ідуть женці.
Живе ще Мати! Шабля у руці!
І спіле жито копитами збито.

Встають і сунуть — сіра сарана, —
Мов від посухи, вигора отчизна.
Це ти, здобута, мстишся, Смоленщизно,
І гетьман жар із розумом една.

І ще раз мовить хижо і охоче
Крива козацька вартівниця прав.
Не віримо у осінь! Розірвав
Навіл її саму перун пророчий.

III

Зимовий похід

Ці кілометри щедри без числа,
Що їх доперва за літа полічав.
Дзвінки шляхи і постріли. Імла
І вітер, що обпалює обличчя.

І кров. Ясна і свіжа на снігу,
Шабель тонких загашувана спрага.
Ти давнім барсом значиш крізь пургу
Примхливий слід — одвага і звятяга.

Позаду серпень. І чека Звездаль,
Не місце страти — тріумфальна брама.
Тепер вже піде у весняну даль
На все твій шлях, неугнута і прямо.

Зимовник

1935

З кедрових квадрів, тісно при собі,
Вона стоїть, простора і широка,
Ця хата з ганком, що в його різьбі
Відбився блиск гетьманського барокка.

Кедрина курить мед. Чи це сплива
Ополудні розтоплена живиця?
Метелик заблудився. В'ється. Два!
Проміння лється важко, як пшениця.

Ось полетіли прудко над гумном,
Де мазанок жовтогогаряча глина
І де лани метнулися табуном
У збитий степ, найжучої спини.

Що там пасуться справжні табуни —
Твоя пиха, і втіха, і багатство,
Товаришу значковий кремезний,
Що голосний у Низового Братства.

Вертаєшся. У холодку садка —
Дзвінка, а то сором'язно-несміла,
З черешневими лицями дочка,
Південне, смагле, нетілесне тіло.

P. B. 1668

Та ти загаданий. Ти знов сьогодні снів
Про київські фортеці і святині,
Де в Академії ти маєш трьох синів,
Метких в диспутах, віршах і латині.

О, не для них є цей зимовник, ні!
В світлиці, де килими волохаті,
Три шаблі їх чекають на стіні,
Що пам'ятають Корсунь і Охматів.

***

Воно дощем спадає золотим
Тобі на серце — і життя щоденне
Здається святом, палацом — твій дім,
І кожне діло є благословенне.

І враз не стане. Курява дорог
Встає до сонця, і чорніє лик твій...
.....
Земля широка. Мудрий в небі Бог.
І серце людське — мужне і велике.

26.I.1941

***

Ні! Не білені стіни оці і затишне подвір'я.
Уночі висихають уста
від розкритого неба.
Тіло рівно горить.
І страшна, ще не збагнена правда
Розриває на ложі важкі і задихані груди.

Увижається шлях
під гарячим пополуднім сонцем,
Тупіт зморених ніг
в клубовинні червоного пилу,
Велелюдні торжища,
палаці, халупи і храми,
Отяжілі жерці, вояки,
і юрба, і каміння.

І простелеться шлях.
І прийдуть і халупи, і храми,
І у ямі між левів, і там, для потіхи бенкету,
Нестерпимо-сліпучою
буде остання хвилина
Обгорілому серцю,
що прагне солодкого чуда.

— Чому прагнення до національного відродження не доходять до конкретних справ?

— А чому бабуса, яка приводила онука чи внучку до дитячого садка, замість того, аби вчити дитину рідної мови, наламувала свого язика російською, бо так вчать у садочку. Чому випускники сільських шкіл, опинившись у місті, забували мову рідної хати і своїх дітей віддавали в російські школи? Чому своїх дітей і досі називають Анжелами, Жаннами, Сніжанами, Моніками, Крістінами (не — Христінами!).

Хіба не парадокс, що захисту своєї мови потребує український народ (а це десятки мільйонів осіб), це ж не мова якогось племені з джунглів Амазонки?! Це розвинута літературна мова, що має тисячолітню культурно-писемну традицію й живе майже в центрі Європи. У значно менших за кількістю населення країнах Балтії, колишніх радянських республіках, політичні спекуляції довкола статусу російської мови не мали успіху (про що свідчить і недавній референдум у Латвії щодо статусу російської мови).

— Чим Ви як фахівець пояснюєте таку ситуацію? Чи знаходите якимось наукове обґрунтування?

— Це пояснення для нас, українців, на жаль, невтішне. Більше того, це навіть не моє пояснення. В ньому я поділяю ті думки, що їх українські письменники, філософи і громадські діячі висловили вже давно. Інша річ, що в наших високих умів ми ладні вчитися лише того, що нас не надто напружує, що не накладає обов'язків і тішить наше марнославство. Та почнімо з вірша Лесі Українки “Товариші на спомин”, в якому є такі рядки: “Ми паралітики з блискучими очима, Великі духом, силою малі, Орлині крила чуєм за плечима, Самі ж кайданами прикуті до землі... Народ наш, мов дитя сліпее зроду, Ніколи світа-сонця не видав, За ворогів іде в огонь і в воду, катом своїх поводарів оддав”.

Колись, в юності, коли я вперше почула ці рядки від вчительки української мови і літератури, навіть образилася: як можна сказати таке про свій народ, які ми паралітики? А тепер, маючи вже і свій досвід спостережень за відступністю й підступністю, слабкістю, зрадою, що давно стали нормою нашого життя, не сумніваюся, що Леся Українка мала рацію. Бо це лише ми дозволили, щоб її ім'я мав театр російської драми, при тому, що Леся Українка творила українську драматургію і творила її для того, щоб саме українцям допомогти знайти свою відповідь на питання “бути чи не бути”, і дати силу “бути!”.

Ліна Костенко про цю кричущу суперечність написала ще в 1989 р. Та хто дослухався до мудрого слова Ліни Костенко? Чи міністри культури, чи театральна громадськість, чи депутати від так званих патріотичних партій? Нікого це не хвилює навіть тепер.

У вірші Лесі Українки є й такі рядки: “Ми навіть власної не маєм хати. Усе відкрите в нас теремним ключарям”. Хіба це не про нас, теперішніх? Дати сплюндрувати київські книгарні, які були окрасою Хрещатика ще за радянських часів, знищити книгарню “Поезія”, яку варто було б побудувати в серці Києва замість безликого “Глобуса”. Бо ж у всі ці сотні років поневолення хіба не українська поезія рятувала нас від національного знебуття? Хіба не поети першими платили трагічну ціну за право говорити від імені свого народу і словом свого народу? Така книгарня стала б місцем, куди зможе прийти чи поет-початківець, чи родина з дитиною, яка навчилася читати перші віршики. І все могло бути тут — і книгарня, і читальні зали, і кав'ярні, і дискусійні майданчики, і театральні лаштунки. Та нікому з наших “монопольних патріотів” така ідея навіть не спала на думку. І так поступово дожилися до ганебного розгрому книгарні “Сяйво” (хоч тепер, після величезних зусиль, її ніби й відновили), до розгрому майстерень митців на Андріївському узвозі, який перетворили в тирло, до вигнання української пісні (і за духом, і за словом) з радіо- й телеэфірів, до зміни форматів періодичних видань, що мали б стати нашою національною гордістю — тижневика “Україна” (чудові публікації якого в період горбачовської перебудови швидко заповнювали інформаційний вакуум у темах української історії), журналу “Пам'ятки України”, який редагував Олександр Рибалко.

Нас задовольняє вторинний продукт — “Комсомольська правда в Україні”, “Аргументи і факти в Україні”, “Viva” — і т. ін.

А чудовий голос Раїси Кириченко? Де можна почути його сьогодні — з якої радіостанції? Втрачати дуже багато. Скільки людей,

Людмила ТКАЧ:

«Невміння чітко мислити постане як проблема національної безпеки»

Хіба українці байдужі до рідної мови? Чому взагалі така ситуація в мовному просторі України можлива, розмовляємо з професором кафедри сучасної української мови Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича, доктором філологічних наук Людмилою ТКАЧ.

по-справжньому, не за привілеї відданих українській культурі, ми втратили і втрачаємо мало не щодня. Бо в багатьох від цієї попсо-вої задухи і кічево-плататної “українськості” не витримує серце.

Бо й у болучі рани плюють: зневажають чорнобильців, афганців, по-блюзнірському насміхаються в “95 кварталі” за трагедії голодомору. Із каратами й парфумами теж все в нормі — варто переглянути бодай один випуск програми Каті Осадної “Світське життя”. Концептуальним продовженням уривків зі старих оперет є ностальгічно-радянський зміст програм Першого національного каналу України. От тільки щодо “потного м'яса” (Євген Плужник), то тут ситуацію “підправили” — телеканали знемагають від реклами дезодорантів.

— У чому причина такої сумної ситуації? Чи лише в русифікації?

— Українці часто байдужі до своєї мови, і не лише ті, що зазнали впливу русифікації тут, а й ті, що асимілювалися в англомовне середовище. Не кожна людина, живучи в багатомовному суспільстві, може повсякчас контролювати своє мовлення, мислення, жити в кількох мовах. Тим більше, коли панівна державна мова не її рідна. Для багатьох мова — засіб спілкування і висловлення думки, а також засіб прилучення до певної спільноти. Не всі усвідомлюють, з якими тонкими емоційними й розумовими механізмами пов'язане володіння мовою.

А з українською була така ситуація: недостатнє володіння мовними нормами (і усвідомлення цього) підштовхувало обирати ту мову, яку знаєш краще. В наших умовах це, звичайно, російська, бо вона скрізь. Як писала свого часу Оксана Забужко, для міського українця пресинг лінгвоциду починався одразу — засіб спілкування “вже на сходах! біля ліфта! — починалася нескінченна мовна “полоса отчуждення”. У цьому, та ще в прихованих механізмах тодішнього партійного життя на практиці здійснювалася русифікаторська політика. Це правда, але лише її частина.

Інша частина правди в тому, що у своїй офіційній ідеології керівна верхівка СРСР визнавала право національних культур на життя — “соціалістичних за змістом, національних за формою”, і в практичній діяльності (бодай для престижу в очах міжнародного співтовариства) сприяла розвитку національних культур. Згадаймо різні декади культур, літератур у національних республіках, журнали “Дружба народів”, “Сузір'я”,

пропагандистські поїздки наших культурних діячів до діаспори та багато іншого. Навіть для КПРС і КПУ існували такі пункти, яких не можна було порушити. Тому видавали “Українську радянську енциклопедію”, “Словник української мови” в 11-ти томах, перекладні словники.

Із тематики наукової роботи академічних інститутів не так просто було викинути всі українські теми, хоч спроби були (і це не тільки “Собор” О. Гончара, а й монографія про Полісся, яка вийшла російською, а не українською мовою, як це було задумано). Були й багатотомні серійні видання “Казки народів світу”, “Мудрість народна”, “Пам'ятки української мови”, “Вершини світового письменства”, “Перлини світової поезії”. У 80-х почали видавати й “Етимологічний словник української мови” в 7 томах, “Бібліотеку української літератури” у 80 томах.

То чому б нам тепер не вдосконалити все те, не перевидати, відділивши кукіль ідеоло-

працях цих та інших трудівників науки виростало не одне університетське покоління.

То хіба в Україні важко знайти достатню кількість коштів для українознавчих інститутів, які забезпечують академічний рівень? Чи це все вже пилюка (якщо вдатися до сучасних метафор) на шляху до торжества футболу й усіх видивіш як вияву теперішньої панівної ідеології?

Як університетський викладач, скажу, що ті рамки роботи, які накінули всім закладам освіти цього навчального року, щоб закінчити його на місяць раніше до початку чемпіонату з футболу, — це просто нечуваний, безпрецедентний крок з боку влади, яким вона красномовно засвідчила свої пріоритети. І ніхто не протестував.

Сили університетських науковців поглинуті суто навчальною роботою і дедалі більшою бюрократизацією вищої школи. На словах ми переходимо на європейські освітні стандарти, а насправді — залишаємо навантаження на викладача удвічі (якщо не втричі) більше, ніж у європейських університетах. Жодних змін у цій галузі наш депутатський корпус не забезпечив і суттю справи не цікавиться. Нинішнє покоління молоді не читає і не має нормальних мовних навичок. Молода доросла людина не може самостійно сформулювати і висловити свою думку. Якщо відсутня ясність мовлення — це перша ознака того, що немає ясності й логіки мислення. Немає логічного мислення — отже, й немає прийняття адекватних рішень. Ми підходимо до такої стадії життя нашого суспільства, коли незнання мови й невміння чітко мислити постане як проблема національної безпеки. І це вже не тільки проблема української мови — це проблема нашого виживання взагалі.

— Чи тлумачить якимось чином наука такі явища?

— Такими проблемами займається соціолінгвістика. Факт мовної асиміляції має світове розповсюдження і тому не міг не зацікавити мовознавців. Пошук причин цього явища привів до вивчення внутрішніх, психологічних основ, які спонукають людину переходити з рідної мови на іншу. І це не лише неспроможність протистояти тисковій державі, а й мовна лояльність самого народу.

Терміном “мовна лояльність” соціолінгвісти визначають ступінь прилученості носія до своєї рідної мови. Виходить, що в українців не надто висока мовна лояльність (про причини не йдеться, лише констатація факту). Хіба рідко трапляються, що ми відмовилися від рідної мови саме з міркувань престижу, з бажання “вийти в пани”? Згадаймо, землячка з поеми Т. Шевченка “Сон”, який добре навчився “по-здешньому” (тобто, поросійськи), Мартина Борулю з п'єси І. Карпенка-Карого, який хотів, щоб його неодмінно називали “папінюком”, а не “татом”. І кожен із нас має досить тих прикладів не лише з літератури, а й зі свого особистого досвіду. Чи багато було нас, українців, що сприймали б перехід на російську мову як проблему передує морального вибору? Не вже в кожному окремому випадку цей вибір був зроблений під загрозою життя? Ні. Хоч, звичайно, мовне відступництво (чи дезертирство — як назвав це явище Юрій Андрухович) має своїм рушієм страх.

Гадаю, ми ще навіть не усвідомлюємо сили тієї руйнівної енергії, яка поділила українців на суржикомовних, російськомовних, українськомовних і безмовних. І легковажити цією проблемою не можна. Потрібно виробляти техніку безпеки.

Справжні наслідки русифікації виходять на поверхню тільки тепер. Бо саме тепер активною силою суспільства стали покоління, виховані в 1970—1980-х роках, коли радянська Україна перетворювали на радянське гетто і особливо плекали комплекс провінційності перед Москвою. Як не пригадати тут рядки з “Оргії” Лесі Українки: “Тепер в Елладі той лише має славу, кого похвалить Рим”. Оця ментальна москвозалежність, що в умовах незалежної України швидко переросла в залежність від великих грошей (яких імперія ніколи не буде шкочувати на підкуп митців поневоленого народу) і стала чи не головним викликом для тих, хто мав би формувати сучасну українську культурну політику. А проблеми, що їх антиукраїнські сили створюють для функціонування української мови в Українській державі, — логічний наслідок політичної безвідповідальності й організаційної безсилості тих, хто називає себе національною елітою.

Спілкувалася **Марія ВИШНЕВСЬКА**, м. Чернівці

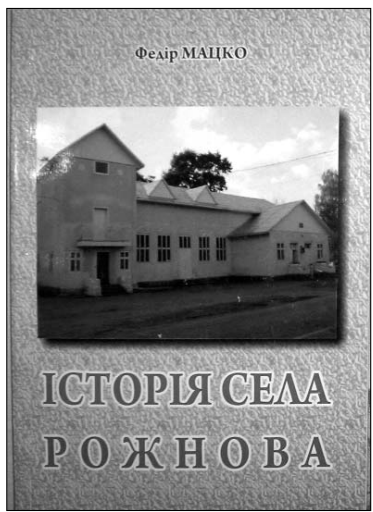

Зведіть свій храм у мереживі часу

Євген БУКЕТ

Важливе місце у збиранні матеріалів для написання нарисів про міста і села в 1960-ті роки належало колективам обласних державних архівів, музеїв, краєзнавчих науково-дослідних установ. Неабияка заслуга у цьому наукових бібліотек, де й сьогодні найповніше зосереджено краєзнавчу літературу. Проте левову частку роботи, особливо у невеликих селах і селищах, зробили місцеві краєзнавці-аматори: вчителі, бібліотекарі, керівники колгоспів. Їхні роботи, написані здебільшого в 1960—1970-ті роки, відомі багатьом сучасникам як “альбоми з історії села”, їх досі бережуть у шкільних і сільських бібліотеках, краєзнавчих музеях.

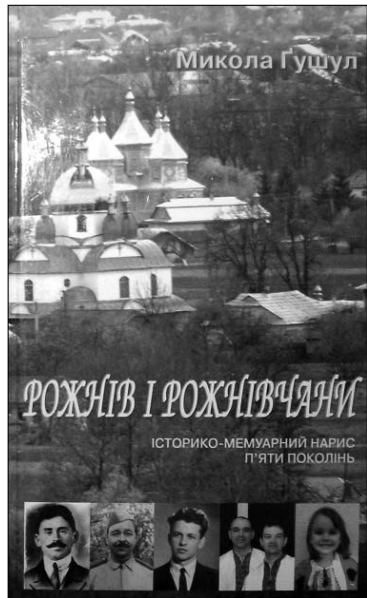
Мені неодноразово доводилося перечитувати такі альбоми. Адаже для багатьох населених пунктів сучасної України “Історія міст і сіл Української РСР” і рукописні “Історії”, як неопублікована частина енциклопедії, залишаються чи не єдиним джерелом про минувшину краю, першоосновою сучасніших нарисів, з якою завжди цікаво ознайомитися. Ці роботи містять, окрім статистичного фактажу, неповторні місцеві легенди й перекази, погляди авторів (а часто вони збігалися з баченням значної частини мешканців) на світобудову, важливі історичні події тощо, а також зразки місцевих говірок. Часто саме ці особливості аматорських краєзнавчих творів відкидають при їхньому майбутньому опрацюванні і, безумовно, втрачається колорит.

Ніколи не сподівався, що побачу таке видання. “Історія села Рожнова”, яку написав багато років тому колишній голова місцевого колгоспу Федір Мацко, видана 2008 року. Ініціатору й фундатору цього видання краєзнавцю Миколі Гушулу вдалося неймовірно. Він зміг донести до загалу всю оригінальність праці свого односельця і старшого колеги. Сторінки “Історії села Рожнова” — це фотокопії авторського рукопису від першого до останнього аркуша. Такого, здається, в Україні не робив ще ніхто.

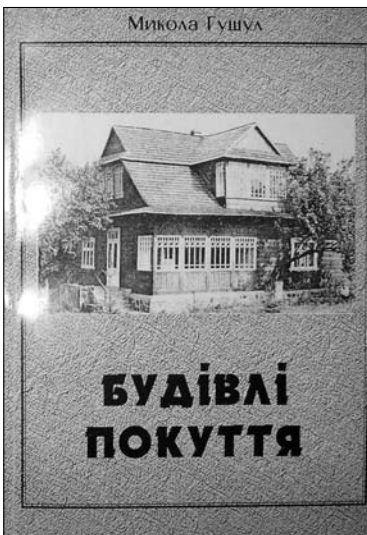
Уродженець села Рожнів Ковітського району Івано-Франківської області Микола Гушул — відомий дослідник рідного краю, член Національної спілки краєзнавців України. Ще 1970 року в двотомнику “Весілля”, який ви-

50 літ тому, 29 травня 1962 року, ЦК КПУ ухвалив постанову № 16/18-3 “Про видання “Історії міст і сіл Української РСР”, з якої офіційно почалося написання 26-томної енциклопедії “Історія міст і сіл Української РСР”. За цією ж постановою обкоми компартії України повинні були створити обласні редколегії, комісії для керування підготовкою окремих томів видання. Робота над текстами нарисів і довідок для енциклопедії виконувалася на громадських засадах, за приблизними підрахунками до процесу збирання матеріалів були причетні близько 100 тисяч людей, багато з них — у порядку “мобілізації”. Тож і не дивно, що й досі “Історія міст і сіл Української РСР” не має аналогів у світі ні за обсягом, ні за охопленням території дослідження, ні за багатьма іншими показниками. 26-томне видання вважають найбільшим здобутком українського краєзнавства 1960—1980-х років, а роботу над ним — відродженням потужного громадського руху дослідників рідного краю, який за часів української незалежності невпинно зростає.

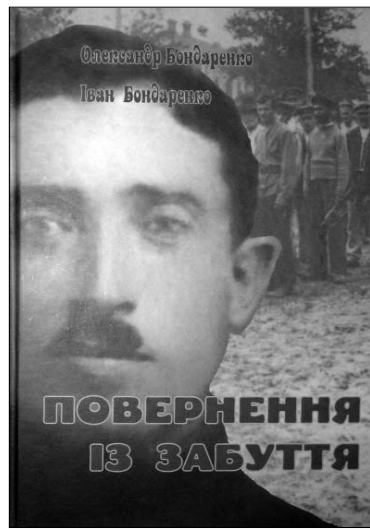
дав Інститут мистецтвознавства та етнографії АН УРСР, побачила світ його робота “Покутське весілля”. 2002 року Микола Гушул видав монографію “Будівлі Покуття”, де розповів про традиційне покутське житло та всі етапи його будівництва від планування до завершального оздоблення подвір'я. А 2010 року — історико-меморіальний нарис п'яти поколінь “Рожнів і рожнівчани”. У цій доволі об'ємній (близько 400 сторінок) книжці Микола Васильович значно більше, ніж його попередник Федір Мацко, розповів про історію рідного села та змалював життєві шляхи його мешканців, насамперед своїх рідних і близьких. На мій погляд, книжка “Рожнів і рожнівчани” — блискучий зразок сучасної української мемуаристики, історії в людських долях. Оповіді проілюстровані унікальними світлинами з родинного фотоальбому. У післямові автор зазначив: “Це книжка-сповідь перед читачами, перед рожнівчанами”.

Про долю славного земляка з с. Лісовичі Тарашанського повіту Федора Гребенка розповіли у книжці “Повернення із забуття”,

яка побачила світ цього року у видавництві “Український пріоритет”, Олександр та Іван Бондаренки.

Федір Гребенко — польовий командир і військовий діяч часів визвольних змагань. До того — прапорщик царської армії. Ініціатор і командир Тарашанського збройного повстання 1918 року. Один з організаторів легендарного Тарашанського полку. Розстріляний 1919 року органами ВЧК у Москві. Автори книжки на основі маловідомих архівних джерел розповідають про Звенигородсько-тарашанське повстання 1918 року, про героїв-борців за волю України, про спадкоємність національно-визвольних традицій у колишніх Звенигородському та Тарашанському повітах Київщини. Значення книжки для краєзнавців Південної Київщини і Черкащини, а також для дослідників визвольних змагань в Україні на початку мину-

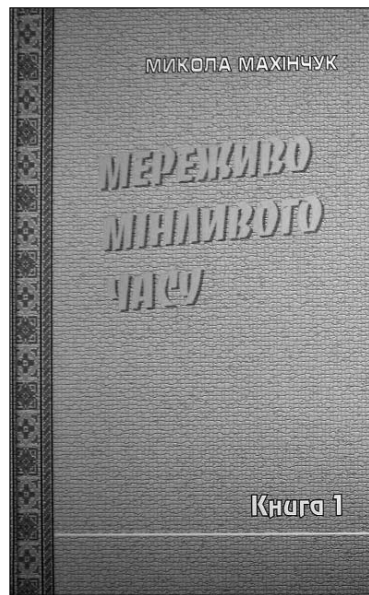
лого століття важко переоцінити.

Нещодавно побачила світ перша книга з тритомника письменника і краєзнавця, заслуженого журналіста України Миколи Махінчука “Мереживо мінливого часу”. На її сторінках — художньо-документальні нариси, які раніше здебільшого публікувалися в періодиці та публіцистичних збірниках. Понад половина книги — четверте доопрацьоване і остаточне видання повісті “Музейний подвижник Михайло Сікорський”. Це своєрідний життєпис творця і незмінного директора Національного історико-етнографічного заповідника “Переяслав” Михайла Івановича Сікорського, який завершив свій земний шлях 27 вересня минулого року.

Значні розділи складають “Мистецький меридіан” — нариси про митців і сучасність української культури та “Ми родом

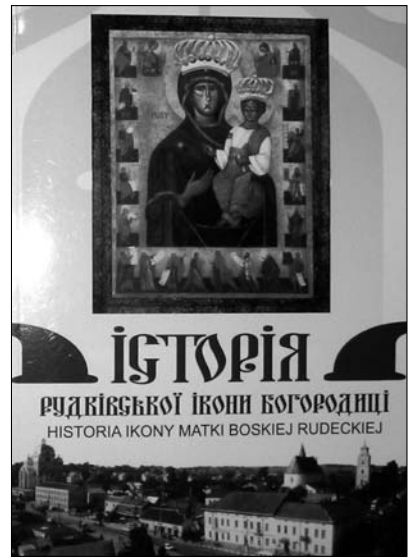
звідти...” — спогади автора про дитинство, батьків, односельців, друзів. Не залишать читача байдужими розповіді про подорожі в інші країни — “Мандри-мандрівочки”, що завершують книжку. Робота над виданням тривала майже п'ять років і, певен, у “Мереживі мінливого часу” кожен знайде для себе щось цікаве.

Дуже зворушливого листа надіслав на адресу редакції тижне-

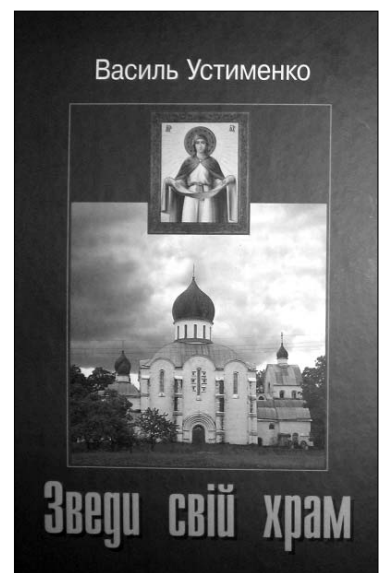
вика “Слово Просвіти” голова осередку ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка в м. Рудки Самбірського району, що на Львівщині, постійний читач і автор нашого тижневика Володимир Голинський. Приводом до цього став вихід у світ другого видання книжки В. Голинського “Історія Рудківської ікони Богородиці”. У попередніх оглядах я вже розповідав про чудові краєзнавчі роботи пана Володимира. А про нову його працю найкраще сказав у своїй рецензії доктор богословських наук, мистецтвознавства і філософії, професор Дмитро Степовик: “У роботі на основі простеження історії цікавої ікони, намальованої на початку XVII століття артиллю мандрівних малярів Галичини, дається дуже цікава панорама життя суспільства поберестейського періоду, і зокрема, світогляду релігійного мистців, які малювали ікони. Найцікавішою частиною праці є спроби розшифрувати і трактувати написи на клеймах... Автор дає свою версію зникнення оригіналу ікони і розповідає про особливості її теперішніх копій”.

“Зведи свій храм” — таке гасло обрав заголовком історії Свято-Покровського трипрестольного храму села Жукля на Чернігівщині її автор, лауреат премій ім. М. Коцюбинського та ім. Д.

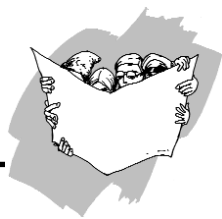

Яворницького, журналіст і краєзнавець, генерал-майор Василь Устименко. Але ця книга — дещо більше, ніж просто історія церкви. Уже з перших її сторінок читач переконується, що це подорож в історію Жуклі, знайомство з її духовними витоками і традиціями. З великим пієтетом у виданні згадано останнього власника Жуклі Миколу Миколайовича Комстадіуса та його нащадків, подано чимало родинних легенд мешканців села. Також у книжці — унікальна колекція високомистецьких жуклянських ікон, значна частина яких нині перебуває у фондах історичних і художніх музеїв, приватних збірках.

Заголовковий заклик Василя Устименка — кожному читачеві, кожному свідомому громадянину нові до відродження духовності, історичної пам'яті українського народу. Як переконливо довів Микола Гушул — історія села складається з історії місцевих родин. Крайні представники таких родин, як Федір Гребенко, можуть підняти на боротьбу за світле майбутнє земляків. Їх надихають місцева природа, реліквії, такі, як ікона в Рудках або храм у Жуклі. А згодом усі звитя-

ги звичайних людей формують неповторне мереживо мінливого часу, яке з його плином дослідники називають історією України. Видатні краєзнавці минулого століття Петро Тронько і Михайло Сікорський знали, що тільки родинна пам'ять, що ревно береже знання про минуле рідного краю, здатна зберегти і через роки відродити Велику Україну. Прислухаймося до думки патріархів. Збудуймо свій храм духовності задля світлого майбутнього прийдешніх поколінь.

Ірина МАГРИЦЬКА,
канд. філол. наук, доцент СНУ
ім. В. Даля, м. Луганськ

Коли в середині 90-х я збирала в українських селах Луганщини матеріал для своєї дисертації на тему весільної лексики, то мріяла побувати на традиційному слобожанському весіллі. Саме тоді зрозуміла, що воно — частинка багатого шару нашої культури, а його корені в давніх дохристиянських звичаях. Старші люди, з якими я спілкувалася, не лише відповідали на запитання щодо весільного обряду, а й описували саме весілля, співали пісні, які знали від бабусь.

Потім, вивчаючи книгу 1898 року видання “Жизнь и творчество крестьян Харьковской губернии: Очерки по этнографії края” (упорядник — начальник Харківського губернського статистичного комітету Василь Іванов, під керівництвом якого місцеві вчителі збрали прекрасний етнографічний матеріал, зокрема й весільний, у 48 селах сучасної Північної Луганщини), помітила, що мої інформатори добре пам’ятають описане понад сто років тому.

Ковток української автентики на Донбасі

А кілька днів тому мені пощастило побачити фрагмент весілля, яке малювала моя уява з розповідей стареньких співбесідників. У рамках Луганського обласного конкурсу Всеукраїнського фестивалю “Червона рута” демонстрували свої виступи не лише естрадні, а й фольклорні колективи; критеріями оцінки виступів останніх було виконання справжніх традиційних зразків автентичної народної творчості, що побутують у цьому регіоні, а також максимальна наближеність їх до виконання справжніми носіями традиційної народної культури.

У відбірному фольклорному конкурсі взяла участь сім колективів — шість із Луганської області й один із Донецької. Виступи моїх земляків журі забракувало, навіть не дослухавши їх до кінця, бо в них не було жодної автентики: хіба можна вважа-

Не поспішайте відділяти Донбас від України!

ти автентичними саме для Слобожанщини поширені по всій Україні пісні “Ой у вишневому садочку”, “Ой на горі два дубки” тощо, та ще й без будь-якого місцевого забарвлення?

Перемогли в конкурсі гості з Донецчини. Різновіковий колектив із 15 осіб показав на сцені фрагмент українського весілля: парубочий підвесілок — у тій формі, яка побутувала на південному сході України сто і двісті років тому. Поведінка учасників гурту природна, позбавлена театралізації, надуманих жестів і міміки, костюми, прикраси й ритуальні предмети органічні, й здавалося, що ти присутній на справжньому традиційному українському

весіллі. А коли донеччани заспівали своїми могутніми голосами — у присутніх мороз пішов по шкірі.

Секрет успіху “Заграйярочок”

Донецький фольклорний гурт називається “Заграйярочки”. Це язичницька контамінація слів “загравати” (грати, водити хороводи на знак весняного пробудження природи й родючості) і “Ярило” (східнослов’янський бог Сонця). Керівник цього гурту — 42-річна Ірина Крюченко, родом з українського села Малинівка Волноваського р-ну (що неподалік від рідного села Івана Дзюби — Миколаївки). Ірина не має спеціальної

музичної освіти, за фахом вона — ветеринарний лікар.

До фольклорної справи жінку підштовхнула її молодша донька Людмила. У 7-річному віці вчитель виявив в неї унікальний, з народним колоритом, голос, який перейшов їй від батька. А далі були щотижневі поїздки з дитиною до Донецька, за 100 км від села, на індивідуальні заняття з Миколою Ткачовим — колишнім диригентом Омського народного хору, заняття у фольклорних майстер-класах у Донецьку та Києві.

На пропозицію “підняти” народний ансамбль “Первоцвіт” у сусідній Златоустівці Ірина погодилася (це було 2005 року) і за 7 років зробила з нього колектив, який об’їздив усю Україну й перемагав на фольклорних фестивалях у Вінниці, Києві, Рівному, Івано-Франківську (за що й отримав звання народного). А за лаштунками перемог — важка щоденна праця не за гроші (усі ці роки отримувала від держави 1200 грн, лише цього року — 2000), а на ентузіазмі, за покликком серця. У вихідні брала з собою доньку — Любу й Людмилу й ходила з ними по сусідніх селах, розпитувала старих людей за власноруч складеним питальником, просила їх описати старовинні календарні й родинні обряди, показати вишиті речі, посуд тощо. Фіксувала почуте на аудіо та відео, а вночі обробляла. Важливо було записати все до дрібниць — навіть те, з якого боку на весіллі чіпляли квітку дівчатам-дружкам і хлопцям-бояркам.

У творчому доробку колективу Ірини Крюченко — вистави з колядками, яглітками, веснянками, обжинковими піснями, є й рушниковий обряд, у якому представлено такі різновиди рушника, як утиральник, дитячий, святковий, хлібний, весільний, набожний, надвіконник, родильний (у нього загортали новонароджену дитинку). А віднедавна — підвесілок, сценарій для якого Ірина писала більше року, і коровайний.

Переїхавши з родиною у Волноваху, Ірина створила там пошуково-дослідницький фольклористичний гурт “Заграйярочки” (це 27 учасників-ентузіастів

Ірина МОЛЧАНОВА,
член НСЖУ, член ВОВ

Його відкрила Світлана Кузнецова, заступник голови ДЮА у справах національностей і релігій. Вона підкреслила: адміністрація області намагається допомагати у розвитку кожної з національностей, які замешкали в Донбасі в результаті переселень і депортації народів, яка відбувалася за радянських часів. Зокрема бойки були переселені на Донеччину 1951 року.

Віктор Прокопчук, голова Донецького ВОВ, повідомив, що до 1941 року майже 2 мільйони народності бойків жили в Карпатах на площі 15 тисяч квадратних кілометрів уздовж ріки Сян, займалися гірським землеробством, розводили коней, овець і волів, яких постачали для потреб Австрійського імператорського двору. Це працьовиті й волеюбні люди, побутувало навіть прислів’я: “З бойка служки не буде”. Саме бойки під керівництвом легендарного Захара Беркута колись зупинили монголо-татарську навалу в Карпатах, тоді ж частина з них переселилася до Полтавщини. Їхнім фольклором і патріархальним життям захоплювався Іван Франко. Нині є спроби дослідити походження сміливих горян, і більшість науковців схильна порівнювати їх із кельтами на підставі старовинних звичаїв, орнаментів вишивки, що містять вписані квадрати, і навіть особливостей крові. І ось цих невтомних трударів радянська влада взялася наполегливо знищувати, як тільки опинилася на теренах Західної України 1939 року. Понад півмільйона бойків були розпорошені по Україні з 1944 до 1951 року.

Про видатних бойків розповіла Людмила Болонова. Гетьман Петро Сагайдачний, президент ЗУНР Августин Волошин, провідник ОУН Степан Бандера —

Бойки з Карпат і Донеччини

Юрій Корнацький

цих імен досить, щоб уславити будь-яку націю. А скільки вірних синів із Бойківщини стали до лав ОУН-УПА, захищаючи рідні землі! Інтелігенція Бойківщини, яка охоплювала Львівську, Івано-Франківську області, Закарпаття, частину Словаччини і Польщі, — завжди була національно свідомою. У 1927—1929 роках інтелігенти створили у Самборі музей бойків, який проводить велику просвітницьку роботу, об’єднуючи націю, і протидіє польській владі. При радянській

Круглий стіл із такою назвою відбувся наприкінці червня ц. р. Ініціатори — Донецький відділ Всеукраїнського об’єднання ветеранів (ВОВ) і Товариство бойків Донеччини.

владі музей і товариство бойків знищили, організаторів запроторили до Сибіру. Нині голова товариства бойків Любомир Сикора поновив цей етнічний осередок духовності.

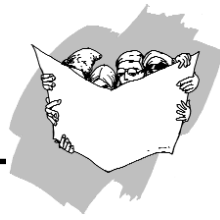
Людмила Огнева, голова Донецького відділу Союзу Українок, розповіла присутнім про єдиного воювача УПА в Маріуполі, бойка Любомира Гудза (Орлика), що досі веде активну громадську діяльність. “Брязкіт мечів ліпший від слів” — про цей бойовий вислів бойків нагадав присутнім головний редактор газети “Україна козацька” Антін Бобир. Герой Відня Юрій Кульчицький не лише врятував столицю Австрії, а й привчив європейців пити каву. Славетні митці — письменник Іван Франко, художник Панас Заливаха, меценат Петро Яцик — назавжди залишаться у серцях вдячних українців.

Фахівець із геології Людмила Богун розповіла, що мешканці Карпат живуть у зоні підвищеної сейсмічності. Тому вони дуже емоційні, чутливі саме до зони народження у рідних горах, не прагнуть інших земель, але захищають власні від нападників. Відтак, насильне переселення бойків із гір у степові райони півдня України вплинуло на депортованих не лише різкою зміною кліматичних умов проживання, а й змінило їхню внутрішню, генетичну структуру.

Бойки

Голова Співки української молоді з Тельмановського району Віра Куцманд і вчителька села Мирне Ганна Лисенко повідомили, що нині в них мешкає 4—5 покоління переселенців. Ці чемні, культурні люди намагаються зберегти національні традиції, особливості мови. Вони пишуть вірші, де згадують важке минуле й співають чудових бойківських пісень. Жінки з ансамблю “Лілея” (Слав’янський район, кер. Н. Гудова), у чудових

справи, як і сама керівниця). Вона набирає й веде підготовчу групу — діти від дитячого садка до 4 класу, співають ігрові народні пісні своєї місцевості; середня — учні 5—8 класів, які на два голоси співають у народному стилі; старша — учні старших класів і студенти; доросла — чоловіки і жінки, включно з бабусями! 18 колишніх учасників «Первоцвіту» і тепер їздять із Златоустівки на релетиці у Волноваху, жодна дитина за весь цей час не полишила улюбленої справи!

Люди самі шийють собі костюми, вишивають за старовинними зразками, кожна сорочка має свій візерунок і покрій.

Ця жінка закохана у свою роботу. Її чоловік Ігор із розумінням ставиться до улюбленої справи дружини, в усьому їй допомагає.

Чому Луганськ тут пасе задніх

На жаль, на Луганщині не знайшлося такого фольклориста, як Ірина Крюченко. Хоча спроби фіксації питомого українського фольклору в найсхіднішій області України були. Так, з власної ініціативи зібрала в 14 селах свого рідного Новопсковського району і видала за власний коштів 290 переважно автентичних пісень (обрядових, ліричних, козацьких, балад) учитель за освітою Тетяна Дем'яненко. А ось Луганський обласний центр народної творчості (Центр), завдання якого «відродження, збереження та розвитку фольклору», нещодавно видав два аудіозбірники «Фольклорна скарбниця Луганщини», у яких, за словами Ірини Крюченко, немає жодної автентики. Міркуйте, наскільки автентична пісня, в якій є такі слова:

*До чого ж нещасна любов довела,
Через тебе, миленький, в больницу лягла.
Лежу я в больниці коло дверей —
Дайте телеграмоньку милому скорей.*

На семінарі, який провів Центр після «Червоної роти», учасники теж послушали записаний його співробітниками в селах Луганщини нібито самобутній фольклор. Гостя з Донеччини зауважила: «Коли я це почула, то вжахнулася. Це ж звичайна художня самодіяльність, яку культивували в

радянський час! Мабуть, ці методисти просто не розуміють, що таке автентичний спів!» А щодо продемонстрованого на екрані фрагмента весілля з Луганщини вона зауважила: «Не можуть усі учасники весілля бути в однакових сорочках, і дівчина-наречена не могла бути з чубчиком (українські дівчата, за традицією, усе волосся заплітали в косу)!»

Натомість головний акцент у своїй «методичній» і «дослідницькій» роботі співробітники Центру (яких за штатним розписом аж 27!) роблять на доведенні «поліетнічності» краю і, головне — на суттєвій присутності на Луганщині російського етносу. Про це говорили фахівці Центру на тому семінарі, про це свідчать видані ними збірники. Так, у збірці «Народні пісні Луганщини» (2002 р.) вміщено 17 українських пісень і 33 російські; у «Фольклорній скарбниці Луганщини» (2007 р.) — 24 і 36 пісень. А із запропонованих на семінарі українських пісень було 3, російських — 5.

Натомість учені-діалектологи стверджують, що сіл із російськими говірками на Луганщині не більше 10 % (решта 90 % — українські), і поширені вони всього у трьох районах із 18. Якщо ж не знати цього і роботи вивисночки за творчою продукцією Центру, то маємо зовсім іншу, спотворену етнічну картину Луганщини.

Щодо «поліетнічності» населення області, то цей термін абсолютно некоректний, бо понад 120 «етносів», зареєстрованих на Луганщині під час останнього перепису (окрім українців, яких тут 58 %, і росіян, яких 39 %), складають разом усього 3 % населення області, які до того ж не автотони.

Така неувага до української автентичної культури на Луганщині, як і спотворення мовно-етнічної мапи області, має логічне пояснення: Центр керується програмою «Патріот Луганщини», яка спрямована на виховання містечкового, а не українського патріота... У зв'язку з цим постає слушне запитання: кому ж у такому випадку підіграють деякі відомі українські письменники, які також не вважають Донбас Україною?

Польщею; 1951 р. — обмін ділянками державних територій. Загалом було переселено 543 тис. осіб.

Проведенню депортації 1951 року передували договір, укладений 15.02.1951 р., згідно з яким СРСР поступався Польській республіці ділянкою площею 480 кв. кілометрів у Дрогобицькій області, а взаємін одержав таку ж за обсягом територію Люблінського воеводства.

Максименко Ольга із с. Званівка Артемівського району доповнила, що особливості депортації 1951 року є виселення всіх мешканців, незважаючи на національну належність. До того ж, виселені були позбавлені права обирати місце майбутнього перебування. Таким чином компартійно-калебістський режим вирішував кілька проблем: залюднював малозаселені степові райони Сталінської (Донецької), Херсонської, Миколаївської та Одеської областей; проводив денационалізацію і русифікацію переселенців; ліквідував соціальну базу українського підпілля на виміняних територіях. Але незважаючи на всі труднощі, бойки досі зберігають свої звичаї, пісні та кулінарні уподобання. Група артемівських бойківчан зі Званівки це підтвердила виконанням переселенських пісень.

Голова Товариства бойків Донеччини Юрій Корнацький ознайомив присутніх із літературою про бойків, яку він збирає багато років, і запевнив активних співвітчизників, що сприятиме їхній участі у щорічному фестивалі «Бойківські фестини» в Карпатах. Світлана Кузнєцова зазначила, що Донецька обласна адміністрація надасть фінансову допомогу талановитим представникам Бойківщини на Донеччині. Мелодійні пісні бойківчан ще довго лунали в залі обласної бібліотеки ім. Н. Крупської, де проводився захід.

«Чистий став» як приклад українства

Василь ЧЕПУРНИЙ,
голова Чернігівської обласної «Просвіти»,
редактор газети «Сіверщина»

Українці історично схильні до самоорганізації. Ми тяжко признаємо над собою верховну владу — так було від часів самовільного козацтва. Ми часто від цього програвали. Але тепер наш індивідуалізм, наша незалежність від столиць грає на руку. Крім тих, звісно, хто від часів советчини звик плакатися за «сильною рукою»...

Про маленьке село Левки на Прилуччині знають усі, хто читає газети «День» і «Сіверщина»: вихідці з нього не захопили, щоб село помирило і взялися його відроджувати. Зібралися і посадили парк. Увагу до села привернули, і дехто вже надумав повертатися назад. А ось на свято апостолів Петра і Павла у Левках освячують оновлену криницю.

У великому селищі Березна на Менщині проблема виживання не стоїть. Он закарпатські цигани кажуть: «А де це той Чернігів? Коло Березни!» Бо там часто торгують.

Але в селища інші проблеми — постійне забруднення річечки Красилівки перетворило її водойми в смердючі ями, небезпечні для людей. Рибу не виловлюють, а фактично вибивають електровудками й заморами.

Тож у передостанній день минулого року селищна рада розглянула питання про

створення рибальського клубу «Чистий став». Об'єднання юридично оформлене: має печатку, Статут, рахунок у банку, голову та ревізійну комісію. До його складу ввійшли 300 березнянців, що платять членські внески. Головою обрали О. Євгана.

Сесія селищної ради закріпила за цим товариством контроль за всіма водоймами селища. І тепер 93 березнянці за власний коштів закупили малька риби та висадили у прибережній смузі 500 дерев.

Щодня кілька чоловіків контролюють ставки, щоб відігнати браконьєрів. Сітки та електровудки у Березні стали поза законом.

По селищу оголошення: «За нас цього ніхто не зробить! Разом урятуємо нашу річку! Посадіть на березі хоч одне дерево! Не мийте машини, не періть біля річки!». І телефони селищної ради, міліції, клубу «Чистий став».

...«Моя хата скраю» — говорять про тих, хто не втручається в загальну проблему. Насправді, як на мене, скраю села жили сміливі люди — адже ворог починав палити будинки не з центру, а таки з краю. І розбійник ішов у крайню хату.

У Левках і в Березні українці стають державними людьми. Бо держава з цього й починається — зі свого ставка, своєї криниці, свого села. Але аж ніяк не зі столичних кабінетів, які постійно треба провітрювати здоровим духом української природи.

Пам'яті Станіслава Реп'яха

У Чернігові на 75-му році життя після тривалої хвороби помер відомий український письменник, багатолітній голова обласної письменницької організації Станіслав Реп'ях.

Станіслав Панасович Реп'ях народився 14 травня 1938 року в колишній гетьманській столиці Глухові Сумської області. Дитинство минуло в с. Макіївка Носівського району Чернігівської області, у родинному гнізді його батьків. Улітку 1961 року Станіслав Панасович переїжджає у Чернігів і починає працювати у редакції обласної молодіжної газети «Комсомолец Чернігівщини». Товаришував із такими чернігівськими письменниками, як Кузьма Журба, Дмитро Куровський, Вілій Москалець, Павло Сердюк, Микола Турківський, Микола Слав'ятинський. Через рік став літературним працівником редакції газети «Деснянська правда», де працював понад 7 років.

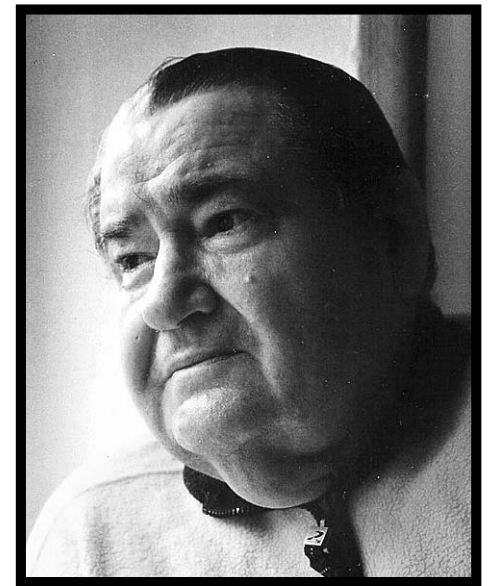
1963 року молодий поет звітував у Києві перед метрами літератури. Відбулися незабутні зустрічі з Олесем Гончаром, Платоном Вороньком, згодом — із Павлом Тичиною.

1965 року у видавництві «Молодь» вийшла перша збірка віршів «Твоїм іменем», а за нею — ще кілька збірок його творів.

3 березня 1970 р. — член Спілки письменників України. 3 грудня 1976 року до вересня 2011 року незмінно очолював Чернігівську обласну організацію Національної спілки письменників України, був членом Ради НСПУ.

Перу письменника належать збірки поетичних творів «Твоїм іменем» (1965), «Барви» (1967), «Листя» (1969), «Многокутник» (1972), «Творці добра» (1977), «Синівське» (1985), «Вербна дорога» (1990), «Добриня» (1990), «Чиєсь голоси у мені» (1991), документальні повісті «Глибока борозна» (1980), «Провісник сонця» (1990), «Тарасові сліди. Марево» (1992) та інші.

Вірші Станіслава Реп'яха напрочуд милозвучні. Композитори зверталися до його творів, щоб покласти їх на музику. Найпо-

пулярнішою є пісня «Чураївна» на музику чернігівського композитора Миколи Збарського, яка увійшла до репертуару народної артистки України Раїси Кириченко.

Переклади письменника з російської, білоруської, чуваської, болгарської, німецької дають змогу українському читачеві долучитися до кращих зразків художньої творчості інших народів.

Вийшов тритомник доробку письменника, який містить художні твори, публіцистику, переклади.

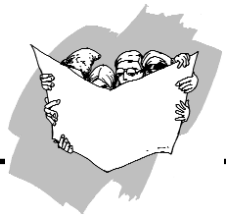
Письменницька та журналістська діяльність С. Реп'яха відзначена Міжнародною літературною премією імені Григорія Сковороди «Сад Божественних пісень», Літературною премією імені Володимира Сосюри, чуваською премією імені Михайла Сеспеля, міждержавною російською премією імені Бояна, Чернігівськими обласними преміями імені Михайла Коцюбинського та імені Василя Блакитного, премією «Тріумф» ім. Миколи Гоголя. С. Реп'ях був нагороджений орденом «Знак пошани», мав почесні звання заслуженого працівника культури Чувашії та України.

Антін Бобир

строях виконали пісні «Не ходи, козаче», «Вишита калина».

Дуже емоційно виступила студентка з с. Мічурине Ірина Петренко. «Я є втілення гасла «Схід і Захід разом», бо в моїх жилах тече кров матері-бойківчанки й татуса з Донеччини», — наголосила дівчина. Після Другої світової війни обміни населенням були популярними у вирішенні проблеми національних меншин. Так, масові переселення українців із Польщі проводилося в чотири етапи: 1944—1946 рр. — «обмін населенням»; 1947 р. — акція «Вісла»; 1948 р. — демаркація державного кордону між СРСР і

“Козаків можна називати нашими українськими святими, адже боролися вони не за власні інтереси, а за вільну самостійну державу”.

Проща на «Козацькі могили»

Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська обл.

За столітньою традицією та заповітом о. Віталія, першого будівничого “Козацьких могил”, що на теренах вікопомної Берестецької битви у селі Пляшева Радивилівського району, в другу неділю після П’ятдесятниці вшановують світлу пам’ять про тих, хто загинув на волинській землі під час національно-визвольних змагань, які очолив гетьман Богдан Хмельницький. Цього року такий день припав на неділю 17 червня.

Загалом поминально-вшанувальні заходи на території музею-заповідника “Поле Берестецької битви” тривали три дні. На територію довкола “Козацьких могил” з’їхали козацькі організації, облаштували табір у рамках учнівського фестивалю “Козацький гарт”. Поціновувачі історичних реконструкцій спостерігали інсценізацію Берестецької битви на острові Журавлиха. На честь загиблих козаків організували ланцюг пам’яті.

Відбувся традиційний з’їзд українського козацтва. Окрім цього козаки Рівненської Січі Війська Запорозького імені Ніла Хасевича та Рівненського Вільного Козацтва імені Северина Наливайка відзначили 361-шу річницю Берестецької битви кінним походом до історико-меморіального заповідника, а також традиційним козацьким вишколом, народними іграми та забавами. У рамках святкування відбулися виставки-ярмарки виробів народних майстрів, виступи фольклорних колективів.

Головними подіями на “Козацьких могилах” стали Всеукраїнська Проща, Божественна літургія та Вселенська панахида, яку очолив Святійший Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет. У своїй проповіді глава Української Православної Церкви Київського патріархату, розкриваючи суть святості та зміст козацтва і загалом усієї доби національно-визвольних змагань проти поневолення, наголосив, що й тих козаків, селян, міщан, дрібних

шляхтичів можна називати нашими українськими святими, адже боролися вони не за власні інтереси, а за православну віру та вільну самостійну Українську державу, і вміли “любити Україну в собі, а не себе в Україні”.

Після богослужіння квіти до пам’ятника героям-козакам поклали Патріарх Філарет, архієрей, духовенство, представники влади та громадськості, інтелігенція, учасники й гості урочистостей.

Не обійшлося без політичних мотивів, які прозвучали на мітингу. Але головна місія заходів на “Козацьких могилах” не в політиці, а в широму і справжньому вшануванні пам’яті героїв, які виборювали волю для України. Тоді, 1651 року, під час Берестецької битви загинули десятки тисяч вояків війська Богдана Хмельницького. Та ця поразка, писала Ліна Костенко, “варта стонадцять перемог”. Бо тут уперше відчулося згуртування та загартування українського духу, який пізніше втілювався в самостійність, соборність і державність.

«Слов’янські обійми»

Тетяна ВИННИК,
учасниця фестивалю

Міжнародний літературний фестиваль “Слов’янські обійми” вже вшосте об’єднує у Варні слов’янських письменників. Цього року були присутні літератори з двадцяти країн світу. Це близько 50-ти учасників. Організовує фестиваль чудова болгарська поетеса Елка Няголова, вірші якої в Україні зна-

ють завдяки перекладам Любові Голоти. Ці поезії глибокі, філософські, екзистенційні й жіночні, а сама пані Елка приділяє увагу всім своїм гостям.

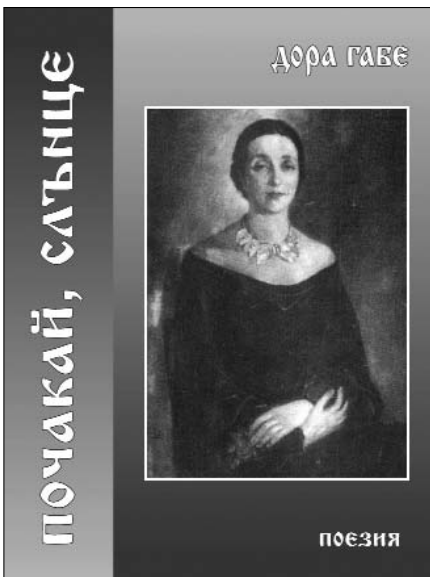
Ми з подругою і колегою Анною Багряною познайомилися з пані Елкою кілька років тому, переклали українською мовою по кілька віршів класика болгарської літератури Дітчю Дебелянова для книжки, яку уклала Елка Няго-

лова. Пізніше Анна Багряна переклала з болгарської Єлисавету Багряну, Димитра Христова та інших болгарських поетів.

У минулі роки українську сучасну літературу на “Слов’янських обіймах” представляли Анна Багряна, Юрій Завгородній, Віктор Мельник та Григор Мовчанюк.

Основними досягненнями болгарсько-української співпраці можна назвати антологію “Нової української поезії” у перекладі болгарського письменника й перекладача Димитра Христова, книгу вибраних поезій Дори Габе в перекладі українською Анни Багряної “Сонце, почекай!” та “13 зvezди на славянського неба” (13 зірок на слов’янському небі), де є вірші Лесі Українки в перекладі Димитра Христова.

Атмосферу української пісні на заході, присвяченому українській літературі, передала співачка українського походження, яка нині проживає у Болгарії, Ольга Василенко. Отже, українська література й Україна були достойно представлені у Болгарії на фестивалі “Слов’янські обійми”.

Здорові тілом і духом

Тетяна ДУПЛЯК,
заступник начальника управління освіти Хмельницької міськради

Протягом літнього періоду в Хмельницькому функціонує 34 табори оздоровлення та відпочинку дітей: “Прибузька республіка” при Палаці творчості для дітей і юнацтва; 30 пришкольніх таборів денного перебування при загальноосвітніх навчальних закладах; 2 табори з денним перебуванням для вихованців дитячо-юнацьких спортивних шкіл міста; один заміський позашкільний навчальний заклад “Дитячо-юнацький оздоровчий комплекс “Чайка” м. Хмельницького” у с. Головинці. Табори з денним перебуванням у місті Хмельницькому відвідує 3 549 дітей.

Організовано відбувається оздоровлення дітей у пришколь-

них таборах. Різноманітна програма змістовного відпочинку школярів: ознайомлення з експозиціями музеїв НАД-ПСУ ім. Богдана Хмельницького, історії міста, краєзнавчого, відпочинок і розваги в парках міста, перегляд фільмів у кінотеатрах.

Особливо цікавими й корисними є відвідування Народного Дому “Просвіти”. Тут, крім знайомства з українськими традиціями та звичаями, історією рідного краю, міжнародним авторитетом нашого обласного центру, школярі молодших класів переглядають відеофільм “Про дівчинку Настю, kota Тимофія та чарівну зернину”. Короткометражний мультиплікаційний фільм виховує у дітей повагу до хліба. Важливо, що створив його Хмельницький театр ляльок (режисер Іван Рожко).

Музей на козацькому редуті

Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська обл.

У Дубенському районі на території історичної пам’ятки — козацького редуту, що між селами Плоска та Семидуби, відкрито музей козацької слави. Зібрані експонати характеризують козацьку добу та події, що відбувалися на тутешніх тере-

нах в останній день Берестецької битви 1651 року. Тоді невеличкий загін із полку Івана Богуна дав рішучий бій польському війську, яке наступало, тим самим забезпечивши відхід основних козацьких формувань. Чимало музейних експонатів знайдені під час розкопок саме там, де проходили бої 361-річної давнини.

Петро АНТОНЕНКО

Про футбол як спорт

Чемпіонат Європи з футболу. ЧВЕРТЬФІНАЛ: Португалія—Чехія — 1:0, Іспанія—Франція — 2:0, Німеччина—Греція — 4:2, Італія—Англія — 0:0 (по пенальті 4:2), ПІВФІНАЛ: Іспанія—Португалія — 0:0 (по пенальті 3:2), Італія—Німеччина — 2:1.

ФІНАЛ: Іспанія—Італія— 4:0 (голи — Сільва, Альба, Торрес, Мата).

Перша частина турніру — груповий етап — пройшла без сюрпризів. По два переможці кожної з чотирьох груп, які вийшли в стадію плей-офф (“гру з вибуванням”), тобто у чвертьфінал, — це еліта європейського і світового футболу. Італія, Німеччина, Англія, Франція, Іспанія мають сумарно 10 титулів чемпіонів світу з 19-ти, розіграних за всю 80-літню історію мундіалів. Іспанія — чинний чемпіон і Європи, і світу. Інші три чвертьфіналісти доволі титуловані. Словом, футбол як ціла спортивна індустрія — річ доволі усталена у своїй ієрархії.

Варто додати, що п'ятьма найсильнішими національними футбольними чемпіонатами Європи вважають якраз ті, що проходять у 5-ти названих країнах. Тож перемоги збірних — не випадковість: основою їхнього успіху є національна першість. А що ми можемо говорити про чемпіонат України, коли ось уже 20 років звання чемпіона розігрують лише два клуби — київське “Динамо” і донецький “Шахтар”. І це змагання двох бізнесових кланів — Суркісів і Ахметова. Інтереси національної збірної тут на другому плані, якщо клуби з комерційних міркувань купують і перепродують третьорозрядних “легіонерів”, і саме ті постійно грають у чемпіонаті, тоді як наші талановиті гравці сидять на лаві запасних. Де вже тут підготовка гравців для збірної?

Тому не стало несподіванкою непотрапляння у чвертьфінал господарів турніру — Польщі й України.

Збірна України гідно презентувала себе на чемпіонаті, бо, поперше, має добрих футболістів, по-друге, команда, її гравці брали насамперед активність, самовіддачу. Але цього замало у футболі, грі командній. Зверніть увагу: Україна виховала багато видатних спортсменів в індивідуальних видах спорту, чемпіонів світу, Олімпійських ігор — це зокрема Сергій Бубка, Віталій та Володимир Клички, Яна Клочкова, Лілія Подкопаєва. Але ми весь час програємо в командних видах спорту, бо бракує командної гри, тактики, стратегії. І це стосується не тільки спорту.

Жодною сенсацією не став і “виліт” із турніру збірної Росії. А чому Росія мала вийти у чвертьфінал, коли вона у футбольному світі середняк? Просто є непомірні амбіції росіян, претензії на першість всюди і в усьому, і це у них давня хвороба. Натомість на Євро росіяни налаштували проти себе чи не всіх і амбіціями, і грубістю та зверхністю. І не випадково саме Російський футбольний союз УЄФА оштрафувала на солідну суму за хамське поводження російських уболівальників на чемпіонаті.

В Україні сподобалося

Українці — надзвичайно гостинний народ. На цьому в коментарях британському телеканалу

Іспанське фламенко на Євро

Чемпіон Європи — Іспанія встановлює новий рекорд: виграно три найбільші турніри поспіль

Євро—2012 блискуче виграла збірна Іспанії (головний тренер Вісенте дель Боске). Такого ще не було в історії спорту: команда виграла три найбільші футбольні турніри поспіль — чемпіонати Європи 2008 року, світу 2010-го і щойно завершено Євро. У фіналі, що відбувся у неділю у столиці України, зустрілися Іспанія та Італія. Іспанія, яка домінує у футбольному світі всі останні роки, показала фантастичний, красивий футбол, який так люблять мільйони глядачів, справжнє іспанське фламенко на зеленому полі. Звідси й розгромний рахунок фіналу — 4:0, і це ще один рекорд єврочемпіонатів.

ВВС наголосили вболівальники національної збірної Англії, які завітали до Києва: “Це дивовижно! Ми чудово проводимо час. Атмосфера неймовірно позитивна. Кожен відчуває себе частиною свята”.

І це справді так. Фан-зони у столиці й інших наших містах, що приймали чемпіонат, стали місцем широго спілкування тисяч гостей з Європи з українцями. І це, може, найбільше для нас досягнення на Євро.

Футбол комерційний

Такі спортивні свята завжди є і великими бізнесовими проектами. Країни, які приймають чемпіонати світу і Європи з футболу, на цьому непогано заробляють. Взагалі-то, офіційно проводить чемпіонати Союз європейських футбольних асоціацій (УЄФА), а ми з поляками приймали Євро. І саме УЄФА отримує основний і величезний прибуток від Євро — від телевізійних трансляцій чемпіонату по всьому світу. Країни ж — господарі турніру — розраховують на прибутки від туризму. Та порівняно з Польщею Україна багато не заробила. А витрати нашої держави колосальні, адже суди організували чемпіонат значною мірою на кошти Євросоюзу, у нас же практично все було з бюджету.

Утім, заробити могла б якщо не держава, то наш бізнес, комерційні структури. Але й тут очікуване не справилось. Потік туристів виявився меншим, ніж гадалося, хоча загалом матчі й відвідала рекордна кількість уболівальників. Але багатьох іноземців таки віднадили чутки про нашу країну, чимало туристів і футбольних збірних воліли базуватися у Польщі. У прагненні нажитися на

чемпіонаті наші готелі виставили захмарні ціни, чим тільки відлякали гостей. Мляво попрацювала й наша туристична індустрія. Зацікавити гостей було чим, але не зуміли. Тож у столиці все здебільшого обмежалося “тусовками” вболівальників у фан-зоні на Майдані та Хрещатику, в кращому випадку оглядом принади нашої столиці. Напливу в театри чи музеї теж не відчувалося. Тож марно столичні музеї напередодні Євро різко, на 40—50 % чи й більше, підвищили ціни. Євро відбулося, а ціни залишилися нам, і не кожна українська сім'я може викласти за відвідини музею 100—150 гривень.

Утім, дехто таки прагнув нажитися на чемпіонаті, навіть за рахунок уболівальників. Майже половина України не змогла нормально подивитися по телебаченню матчі нашої збірної на Євро—2012. Їх чомусь транслював телеканал “Україна”, який приймається не на всій території країни. Та ще — по кабельному каналу “Футбол”, але де воно, те кабельне телебачення? Лише в обласних центрах і великих містах. До того ж, цей канал часто коментував матчі російською мовою.

Насправді права на трансляцію Євро мала Національна телерадіокомпанія України. Її Перший національний канал покриває практично всю територію держави. Але цей державний канал вирішив продати право на трансляцію чемпіонату приватному каналу “Україна”. Точніше, на половину трансляцій, та чомусь Перший національний не залишив у своїй “половині” якраз матчі збірної України. Невже весь секрет у тому, що фактичним господарем донецького каналу

“Україна” є наш найбагатший олігарх Ринат Ахметов? Ось таке ставлення до вболівальників, для яких, власне, і проходять спортивні свята.

Футбол політичний

А куди ж від цього подінешся? Всі намагалися використати чемпіонат на власну користь. Якраз у день матчу Україна—Англія у Верховній Раді оголошувалися заяви фракцій. Першим на трибуну вийшов депутат фракції регіоналів, зачитав заяву, як гарно влада готувалася до Євро, на відміну від поганої попередньої влади. Тут же озвучила свою заяву і опозиція: її депутат, теж побажавши успіху нашої збірній, нагадав, що в Україні триває процес згорання демократії, є політичні в'язні.

Що ж, свято спорту лише трохи приглушило гостру реакцію Європи на наші політичні реалії. При тому, що навіть наша опозиція закликала бойкотувати не Євро в Україні, а українську владу. Між тим, як розцінити таке? В Україні лише в груповому турнірі грали збірні 7-ми країн: Англія, Франція, Німеччина, Португалія, Данія, Голландія, Швеція. Кожна грала по три матчі. Відтак 21 раз була нагода побачити на матчах керівників цих держав. Але жоден президент чи прем'єр не прибув до нас на жоден матч. Як і на матчі “плей-офф” за участю Чехії, Іспанії. Лише трохи підсолодила ситуацію присутність кількох президентів і прем'єрів на фіналі чемпіонату в Києві.

Президент УЄФА Мішель Платіні відзначив, що Україна і Польща дуже гарно організували чемпіонат, і це справді так. Наша влада, розуміючи престижність Євро і прагнучи довести, що вміє

господарювати, постаралася. Але правда й те, що блиск єврочемпіонату навряд чи притлумить наші суспільно-політичні реалії.

Чи є життя після Євро?

Намір опозиції одразу ж після завершення чемпіонату ініціювати в парламенті розслідування зловживань під час підготовки до Євро, прагнення з'ясувати, куди і як було використано державні кошти, виділені на турнір, викликали нервову реакцію влади. Тому й робить характерні для себе заяви, перекладаючи вину на попередню владу.

Так, Національне агентство з питань підготовки до Євро—2012 заявило, що Уряд Юлії Тимошенко, “маючи близько 5 років на підготовку чемпіонату”, був зобов'язаний зробити багато, але нічого не зробив. Тому бідна “нова влада” мала надолужувати прогаєне і працювати в поті чола.

У авторів подібних заяв не все гаразд зі шкільною арифметикою. Із “близько 5 років уряду Юлії Тимошенко” 2 роки і 3 місяці підготовки до Євро припадає на нинішній уряд Януковича—Азарова. Але й це не все. Згадаймо, що у квітні 2007 року, коли УЄФА ухвалила рішення про проведення Євро—2012 в Україні й Польщі, у нас теж був уряд Януковича і діяв він аж до грудня. Отож ще 8 місяців урядування. Сумарно — майже 3 роки з отих “близько п'яти”. Уряд же Юлії Тимошенко насправді працював у період підготовки до Євро загалом 2 роки і 3 місяці.

І, власне, чому так нервово реагувати на цілком резонну пропозицію розібратися, як було використано державні кошти?

Спасибі тобі, Іспаніє!

І все ж завершити хочеться на мажорній ноті. Надто вже яскравим, видовищним був чемпіонат. А особливо його заключний акорд — київський фінал. І не лише сам матч, а все це свято. Хочеться віддати належне й тим, хто програв фінал, але не чемпіонат, — італійцям. Вони заслужено стали віце-чемпіонами, отримали срібні медалі. Звичайно, їм би хотілося більшого, але не вийшло. Тому таким промовистим був крупний план на телеекрані капітана збірної Італії, легенди світового спорту Джанлуїджі Буффона: краший воротар планети XXI століття ніяк не міг збагнути, як у його ворота влетіло аж 4 м'ячі. Натомість чи не вперше усмішка осяяла обличчя його незворушного колеги, теж видатного воротаря сучасності капітана іспанців Ікера Касільяса, який утретє за 4 роки підняв над головою почесний Кубок — цю нагороду вручив збірній Мішель Платіні. А як зворушливо було спостерігати, як іспанські футболісти підійшли до трибун, де їх вітали, тиснули їм руки тисячі уболівальників, серед них і численні українці. І першими вітали рідні — на матч прилетіли дружини футболістів із дітьми. Чемпіони Європи і світу зі своїми малюками на руках на газоні київського стадіону — прекрасна сцена. Фернандо Торрес, єдиний в історії футболіст, що забив м'ячі у фіналах двох Євро поспіль (теж рекорд), провів своїх доньку й сина по зеленому газону, до воріт, у які щойно забив гол. Двоє малят у футболках національної збірної Іспанії — як таке забудеш. Як і загалом прекрасне свято європейського спорту.

Світлана ПРУГЛО, співробітниця інформаційної служби Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному

Наше гончарство цікавить світ

стер-класах із гончарства.

Першою своєю роботою розпочала Е-літня академія гончарства для харизматиків, романтиків, диваків і діячів, яка проходить уже вдруге. Цього року участь у ній беруть 10 учасників із чотирьох регіонів України: Київщини, Черкащини, Кіровоградщини й Харківщини.

Упродовж 20 днів “академісти” опанували ази гончарства. У цьому їм допомагали провідні гончарі Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному: Микола Пошивайло — гончар, заслужений майстер народної творчості України, гончарки Валентина Лобойченко й Олена Мороховець, малювальниця Ірина Мирко. Учасники академії вже знають, як працювати за гончарним кругом і можуть виготовити дитячу іграшку-свистунець. Творча робота — лише частина їхньої насиченої програми, яку складають екскурсії, творчі зустрічі, майстер-класи, ознайомлення з літературою Гончарської книгозбірні України.

Також відкрився ІІІ ІНТЕР-Симпозіум кераміки в Опішному “2012: 12x12” (2012 року 12 учасників творчо працюватимуть упродовж 12 днів). Участь у симпозіумі брали провідні художники-керамісти з України, Польщі, Республіки Казахстан, Російської Федерації, Іспанії, Республіки Білорусь, Молдови. Художники стали справжніми господарями “Містечка майстрів”, що на території Національного музею-

заповідника українського гончарства в Опішному, де, за умовами симпозіуму, створили по три роботи: садово-паркову скульптуру “РетроМОДЕРН” (за мотивами орнаментальної творчості відомого художника-архітектора Василя Кричевського), “Архаїчний свічник” та іменне панно (картина на глині). “Найскладніше завдання — використання орнаменталізації Василя Кричевського, — говорить одна з учасниць симпозіуму Леся Падун (Львів). — Раніше я захоплювалася ним як скульптором, а тепер довелось ознайомитися з його орнаментикою”.

Аби трішки полегшити завдання симпозіумцям, організатори влаштували для них зустрічі з онуком Василя Григоровича Кричевського — скульптором, художником-керамістом Василем Івановичем Лінде-Кричевським, який спеціально прилетів із міста Бунівіль (США), аби координувати проекти учасників, та завідувачем Кафедри дизайну Національної академії образотворчого мистецтва й архітектури, народним ху-

дожником України, заслуженим діячем мистецтв України, професором, членом-кореспондентом Національної академії мистецтв України, членом Національної спілки художників України, графіком-плакатистом Віталієм Шостею, який презентував студентські проекти, де за основу взято орна-

мент Василя Кричевського. З великим нетерпінням організатори й учасники симпозіуму чекали на прибуття директора Національного музею кераміки і декоративного мистецтва “Gonzales Marti”, президента Асоціації керамології Іспанії, секретаря Секції мистецтва й дизайну Іспанського товариства скла і кераміки, доктора філософії Хауме Колль Конеза.

Окрім творчої роботи учасники відвідали виставкові зали Центру розвитку духовної культури, “Будинку Кричевського-Лєбішака”, Меморіальних музеїв-садиб гончарської родини Пошивайлів, гончарки Олександри Селюченко, філософа й колекціонера опішненської кераміки Леоніда Смержа, мистецькі проекти кожного з учасників симпозіуму, майстер-класи. Також усі могли оглянути створені художниками шедеври на виставці, яка експонувалася з 29 червня на території Музею гончарства. Згодом твори стануть основою галереї монументально-паркової скульптури просто неба в “Будинку Кричевського-Лєбішака”.

Фінішував ІV Тиждень Національного гончарного здвигу—2012”. Це свято національного масштабу, спрямоване на пізнання традицій і досягнень гончарної культури та популяризацію мистецтва кераміки в Україні. Здається, увесь український гончарний світ об’єднався у ці дні в Опішному. Розмаїття заходів вражало. Тут можна було не просто відвідати гончарний, ковальський фестивалі, виставку-конкурс художньої кераміки чи міжнародний фотопленер “Таїна праВічного”, а самому викувати, приміром, підкову на щастя або повправлятися у май-

СЛОВО Провіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА — 2012

Вартість передплати

(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617, сторінка 68 в “Каталозі”

на 1 місяць

9 грн 37 коп.

на півроку

53 грн 37 коп.

на 3 місяці

27 грн 51 коп.

Ви — зі “Словом Провіти”, бо це — Ваша газета!

Засновник: Всеукраїнське товариство “Провіти” імені Тараса Шевченка Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор Павло МОВЧАН

Головний редактор Любов ГОЛОТА
Редколегія Любов ГОЛОТА (голова), Ярема ГОЯН, Павло МОВЧАН, Олександр ПОНОМАРІВ, Іван ЮЩУК

Заступники головного редактора Петро АНТОНЕНКО 279-49-47, Євген БУКЕТ 279-39-55

Заступник головного редактора з виробничих питань Наталія СКРИННИК 278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар Ірина ШЕВЧУК
Відділ просвітянської роботи Надія КИР’ЯН 270-55-57
Відділ культури Микола ЦИМБАЛЮК 279-49-47

Відділ коректури Тетяна ЩЕРБАК Ірина СТЕЛЬМАХ 278-63-69

Комп’ютерна верстка Ірина ШЕВЧУК, Олег БЕССЬКИЙ 278-63-69

Кореспондент Уляна ВОЛІКОВСЬКА

Черговий редактор Євген БУКЕТ

Бухгалтерія 279-41-46

Адреса редакції: вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Видруковано з готових фотоформ у ТОВ “Поліграфцентр” у середу.

Наклад у липні — 18 800

Листування з читачами — тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Провіти” обов’язкове. Індекс газети “Слово Провіти” — 30617

